

**EL POU
DE LA
GALLINA** Núm. 404
elpou.cat | 4,50€ | gener 2024

**REVISTA MANRESANA
D'INFORMACIÓ I OPINIÓ**

ARBRES DE MANRESA

+
L'entrevista a
Artur Gannau,
activista cultural
i emprenedor

ENGLISH EXPRESS

Cursos intensius B1/B2/C1

4 mesos (de febrer a maig)
1 tarda setmanal (2 hores)
Certificació oficial Oxford

Informa't!

ESCOLA
D'IDIOMES
UMANRESA

OXFORD
TEST OF ENGLISH

Approved Test Centre

La ciutat arbrada

CLARET & GUBIANAS 23

Malgrat la dèria manresana de calcular els metres quadrats de formigó que guarneixen l'espai urbà i, en acabar i tombar la centúria, el predomini en la construcció i remodelació de les places dures en detriment d'indrets enjardinats, avui dia la ciutat compta amb més de 33.000 arbres. La meitat formen part d'espais verds que esdevenen el pulmó que destil·la l'aire sorgit de la gran taca de ciment i totxo, i els metres lineals d'enquitranat. S'hi distingeixen 150 espècies, entre les quals predominen el plàtan, el lledoner i el sapinde de la Xina. Dos recomptes significatius asseguren que, d'una banda, tot i la reconfiguració d'espais arbrats com la plaça de la Reforma o la de Sant Domènec, en quatre dècades d'ajuntaments democràtics, la ciutat ha afegit 27.000 arbres. Una xifra creixent que permet calcular, d'altra banda, que, avui, a Manresa, hi ha un arbre per a cada 2,4 persones. I aquest guarisme, tenint en compte les polítiques actuals, continuarà crei-

xent en els pròxims anys si la població continua rondant les 80.000 persones.

Per damunt de les sumes i les restes, però, hi ha la singularitat d'alguns dels arbres de la ciutat, especialment els d'espais com la llera del Cardener, els dels turons que s'intercalen entre la trama urbana o els del Passeig. Són testimonis del pas del temps i atorguen al paisatge urbà una pinzellada pintoresca. En altres punts, si bé hi ha plantats centenars de nous exemplars, encara hauran de passar bastants anys perquè les esplanades esdevinguin ombrívols i els arbres contribueixin a la producció d'oxigen, a l'absorció d'anhídrid carbònic i a la reducció de la contaminació. Lanella verda manresana és un bon filtre mediambiental que purifica l'aire i eleva la qualitat de vida de la ciutadania. Un actiu valuós que cal que es connecti i es combini harmònicament amb parcs, jardins i espais verds que amorteixen la pol·lució amb elements indispensables com els que conformen la ciutat arbrada que descrivim en el **Pou** que teniu a les mans.

Taula rodona sobre catàstrofes històriques

El dia 5 de desembre, es va fer una nova taula rodona, dins del cicle *Temes del Pou*, a la Sala d'Actes del Casino, sobre *Catàstrofes històriques*, amb la intervenció de Xavier Jovés, tècnic de protecció civil jubilat; Armand Rotllan, especialista en medicina del treball, i Lluís Virós, historiador i coautor del reportatge. Durant l'acte es va presentar la revista de desembre, que dedicava el tema central a estudiar les catàstrofes importants, esdevingudes a Manresa al llarg del segle XX.

Es presenten els textos crítics de Calderer

Després de la ruta literària a l'entorn de l'obra de Lluís Calderer, que es va fer el 25 de novembre, la Comissió Calderer va presentar el 12 de desembre, a l'Espai Òmnium, el llibre *A l'ombra del faroner*, que recull textos crítics de l'escriptor, entre els quals alguns de publicats al **Pou**, com ara l'aparegut en el número 1 de la revista, *Parlem, amb perdó, de cultura?*. L'acte va comptar amb la intervenció de Jaume Huch, Feliu Formosa i Joaquim Noguero. L'endemà es va representar al Globus Bar *Màscares per a la companyia del teatre dels somnis*, una lectura dramatitzada de textos del mateix autor, que durant tants anys va col·laborar amb la nostra publicació.

Carles Claret, coguionista de la Innocentada

El cap de Redacció de la nostra revista, Carles Claret, signa un any més la Innocentada de Manresa, conjuntament amb Agustí Franch. La 67a Innocentada, amb el nom de *Sobrerroka 13*, gira al voltant de les peripècies d'una singular comunitat de veïns en la qual un dels pisos de la finca acaba de ser ocupat per una parella jove disposada a no abandonar-lo sota cap circumstància. Com sempre en clau d'humor, el text de la farsa presenta personatges que atresoren el bo i millor de la societat manresana, amb el rerefons d'una realitat candent, la de manca d'habitatge social, l'especulació immobiliària i l'ocupació d'immobles amb interessos espuris.

SUBSCRIU-TE AL POU
Revista manresana d'informació i opinió

Per només 45 euros enviarem la revista cada mes a qualsevol lloc del món

www.elpou.cat
elpou@elpou.cat
93 872 50 18
Manresa

Associació cultural El Pou de la gallina

President: Jaume Puig

Vicepresident: Ramon Fontdevila

Secretària: Lourdes Muñoz

Tresorer: Francesc García

Vocals: Joan Cals, Carles Claret,
Josep Maria Mata, Lluís Matamala,
Josep R. Mora, Montse Rosell, Jordi
Sardans, Teresa Torra i Joan Vilamala.

**Redacció, administració,
publicitat i subscripcions:**

Carrer Sobrerroca, 24, baixos

08241 - Manresa

Telèfon: 93 872 50 18

www.elpou.cat

elpou@elpou.cat

Revista fundada el 1987

Membre de l'Associació

Catalana de la Premsa Comarcal

Premi Tasis Torrent 1991

Coordinador: Jordi Sardans

Cap de redacció: Carles Claret

Redacció: Jordi Estrada, Marta Jorge,
Josep M. Oliva, Alba Pararols, Marc Prat,
Ferran Sardans.

Disseny: Carles Claret i Marc Prat

Maquetació: Marc Prat

Portada: Plàtan de la plaça Cots (foto: Enric
Casas)

Fotografia: Jordi Alavedra, Enric Casas,
Joan Closas.

Col·laboradors: Isaac Bosch, Maria Camp,
Llorenç Capdevila, Jordi Casas, Ignasi Cebrian,
Cercle Artístic de Manresa, Col·legi
d'Enginyers Tècnics Industrials de Manresa,
Laura Estrada, El Galliner, Josep Girabal,
Jaume Gubianas, Robert Martí, Josep M.
Mata, Javi Oviedo, Maria Picassó, Quaderns
de Taller, Eudald Tomasa, Erques Torres, Laura
Vidal, Joan Vilamala, Joana Vilar, Lluís
Virós.

Administració:

Joana Vilar

Expansió publicitària:

Publicitat Clarena

Urgell, 38. Tel. 93 872 43 86

Impressió:

INOM, SA. Era de l'Huguet, 7.

Tel. 93 878 41 20

Distribució:

Sobrerroca Centre SL.

Tel. 93 873 92 34

Dipòsit Legal:

B-13.528-1987

ISSN: 2253-6647

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

Les col·laboracions que apareixen
signades a la revista no representen,
necessàriament, l'opinió
d'El Pou de la gallina

SUMARI 404

Gener 2024

- 06 **DE MES A MES**
- 08 **ÀLBUM DE VISITES** FELIU FORMOSA. Joan Closas i Joaquim Noguero
- 09 **600 PARAULES...** LA VIGÈNCIA DE PLÁCIDO. Oriol Pérez Treviño
- 10 **FAVETS...**
TORRONS TOT L'ANY. Josep M. Oliva
EXPERTS EN CATÀSTROFES. Jordi Sardans
- 11 **... I TREMENDES**
SENTIR-SE ACOMPANYAT. Marta Jorge
LIEBES BERLÍN. Montse Rosell
- 12 **TEMA DEL MES**
MANRESA CREIX EN ARBRES
Jordi Badia, Josep Camprubí, Pol Casas, Yolanda Esteve, Pol Huguet,
Antoni Llobet, Zulima Martínez, Josep Morral, Josep Tomàs Cabot i Ariadna Torres.
Fotografies d'Enric Casas
- 24 **D'AQUÍ I D'ALLÀ** EDITH MANDARANO. ARGENTINA. Alba Pararols
- 26 **INNOVACIÓ I TECNOLOGIA** LA GEOTÈRMIA. Josep M. Macià
- 28 **SAPS QUÈ MENGES?** ELS BONS LLEGUMS EN CONSERVA. Marta Jorge
- 30 **INDRETS** EL CAMÍ DEL CARRILET. Josep Girabal i Josep M. Mata
- 31 **NATURA URBANA** EL NEN JESÚS. Ignasi Cebrian
- 32 **L'ENTREVISTA** ARTUR GANNAU. Jordi Sardans
- 37 **QUADERN OBERT** Antolina Vilaseca
- 38 **FILA CULTURAL** BALLANT AMB ELS RECORDS D'ISABEL RIBAS. Jordi Estrada
- 40 **LÈXIC A LA MANRESANA** PER SANT ESTEVE. Jaume Puig
- 41 **CRÒNICA SOCIAL** BAIXADOR DELS CATALANS (1971). J. S.
- 42 **PROPOSTES** Maria Camp, Joan Morros, Joana Vilar i Pilar Garcia
- 43 **PATRIMONI CIUTADÀ** FARINERA DE LES OBAGUES. Lluís Virós
- 44 **FANAL DE CUA**
LLEGIR BARCELONA. Llorenç Capdevila
COM EL GAÈLIC. Eudald Tomasa
- 45 **EL CUL DEL POU**

El Xup celebra 50 anys de l'associació

1 de desembre. Amb motiu del cinquantenari de l'associació, el Xup homenatja els veïns que han lluitat pel barri, en un acte on es presenta el llibre *La història es fa lluita. 50 anys de l'Associació de Veïns i Veïnes del Xup, 1973-2023* i el documental *Autoretrat d'un barri de Manresa*.

La sala Stroika dona pas a La Clandestina

1 de desembre. Amb un concert de l'Orquestra Diversions tanca Stroika de l'avinguda dels Dolors. Vuit dies més tard, la sala torna a obrir amb imatge renovada i amb el nom de la Clandestina i gestionada pels grups Ítaca, Casablanca i Ottium.

El CE Montserrat busca suport pel seu llibre

3 de desembre. El Centre Excursionista Montserrat, que va celebrar els cent anys durant el 2022, posa en marxa un verkami, fins al 12 de gener, per editar el llibre del centenari, l'objectiu inicial és aconseguir finançar el 80% d'aquest primer tiratge.

Creu Roja celebra 125 anys a Manresa

5 de desembre. Amb una exposició a l'Espai Plana de l'Om, que repassa la història de l'organització, Creu Roja

Manresa commemora els 125 anys de presència de l'entitat a la ciutat.

Els comerços enceten el porta a porta

11 de desembre. L'Ajuntament posa en marxa la recollida de residus porta a porta als comerços. Es tracta del primer pas per a la implantació d'un nou model que inclourà també la recollida de les deixalles domèstiques a través de contenidors intel·ligents.

La Plataforma fa cagar tions amb els caps del tripartit

11 de desembre. La Plataforma en Defensa de les Pensions Públiques i els Drets de la Gent Gran fa cagar tres tions a la plaça Major, amb la cara dels líders del tripartit municipal: Marc Aloy (ERC), Valentí Anjo (PSC), i Joan Vila (Impulsem Manresa), per reclamar la residència pública del Xup.

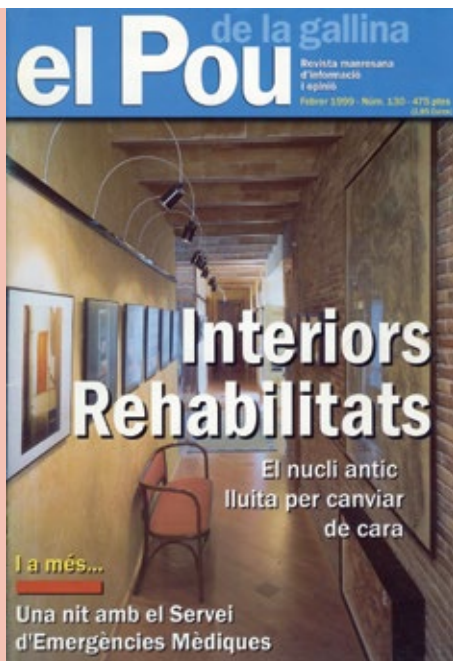
Sánchez Seuba relleva Catllà a Ampans

12 de desembre. L'empresari Lluís Sánchez Seuba, vinculat al patronat de la institució des de l'any 1992, és elegit nou president de la Fundació Ampans, en substitució de Sebastià Catllà, que continuarà treballant pel projecte.

Torna Santa Llúcia

13 de desembre. Després d'omplir la plaça Major durant

fa 25 anys

Forum rehabilitava el barri vell

El número de gener de 1999 de la revista publicava el reportatge central *El nucli antic lluita per superar la degradació*, en un moment en què la societat municipal Foment de la Rehabilitació Urbana de Manresa SA (Forum) s'havia proposat potenciar la rehabilitació del barri vell, amb intervencions directes i mitjançant ajuts a particulars. Alguns professionals, com l'arquitecte Miquel Àngel Prunés o l'interiorista Josep M. Roma opinaven que s'havia actuat tard i massa a poc a poc. El reportatge també mostrava rehabilitacions recents, com la Fàbrica Balcells, que havia d'acollir el Conservatori de Música, o la casa Suanya al carrer d'Urgell.

La Viagra posava tema a la Innocentada

El dia 24 de gener, el Conservatori acollia la darrera representació d'*Erectina-3000 (afrodisíac viril)*, la 42a Innocentada, amb guió d'Agustí Soler-Mas i direcció de Clara del Ruste i Jordi Purtil. El dia 8 havia tancat portes el quinzè Campi qui Juguí, per on havien passat 15.000 infants. El dia 17, l'hotel Pere III acollia l'Escola d'Hivern del PP a Catalunya i l'endemà Antoni Arderiu, president del PP local, interposava un contenciós administratiu contra el pressupost per a 1999. I el dia 23 El Galliner organitzava unes jornades de debat, que acabaven amb la proposta de fer un nou teatre Kursaal al solar de l'existent, del qual es mantindria la façana.

tres dies, les parades de la Fira de Santa Llúcia es traslladen a la Baixada de la Seu, on acompanyen l'encesa d'espelmes davant la imatge de la santa, a la basílica.

El Pessebre Monumental evoca Balsareny

16 de desembre. El Grup Pessebrístic de Manresa instal·la fins al 7 de gener a l'Espai7 del Casino el Pessebre Monumental, dedicat a l'entorn del castell de Balsareny, l'església romànica i la resclosa dels Manresans, mentre el museu de Montserrat mostra el de l'edició anterior, que evocava el monestir.

La policia local abat un senglar al centre

19 de desembre. Agents de la Policia Local abaten a trets, al centre de la ciutat, un porc senglar que havia resultat malferit després de ser atropellat. L'animal responia amb violència en qualsevol acostament que feien els agents.

L'Ajuntament aprova un pressupost de 116 milions

21 de desembre. Amb els vots dels grups de l'equip de govern, s'aprova el pressupost per al 2024, que arriba a la xifra rècord de 116,5 milions d'euros. En destaquen els serveis socials (10,9 milions) i la seguretat (7,6), i les inversions en el polígon industrial del Pont Nou (4,4), la Fàbrica Nova (3,7), l'espai públic (2) i el carrer Guimerà (1,6).

Jordi Sardans

Mata-Perelló

El doctor en geologia Josep M. Mata Perelló és candidat a la Creu de Sant Jordi per iniciativa de desenes d'entitats, entre les quals la revista **El Pou de la gallina**, on Mata és col·laborador, amb la secció *Indrets*, a més de membre de la junta de l'associació editora. Fins ara, gairebé un miler de persones s'hi ha adherit a títol individual. Ja era hora. Es tracta d'un científic premiat arreu del món, especialment reconegut a l'Amèrica llatina, on ha treballat intensament i sovint de manera desinteressada, i és assessor tècnic nomenat per la Unesco en la defensa del Cerro Rico Potosí, a Bolívia. Ànima dels geoparcs de Catalunya, és president de la comissió científica del de la Catalunya Central i n'assessor a cinc més. Fundador del Sigmadot, ha col·laborat en ONG i institucions científiques d'àmbit mundial. Impulsor i expresident de la Societat Espanyola per a la Defensa del Patrimoni Geològic i Miner, va dirigir el Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals de la UPC.

Amunt...

El Pessebre Monumental amb el castell de Balsareny (Aina Font Torra)

Josep M. Herms, president del Bàsquet Manresa

22 de desembre. El Bàsquet Manresa nomena nou president el dissenyador Josep Maria Herms, fundador de l'empresa Playmedia, que relleva Albert Cots. Deu dies abans s'havia presentat el llibre *Crònica sentimental d'una gesta. 25 anys de la lliga del TDK Manresa*, d'Oriol Pérez Treviño.

El Pessebre del Pont Llarg estrena escena romana

26 de desembre. Una escena amb el palau d'Herodes, el temple i les tropes romanes a l'era de la torre modernista de l'Oms és la novetat principal del 37è Pessebre Vivent del Pont Llarg, que rep més de dos mil visitants.

Obre el Campi qui Jugui

27 de desembre. La 38a edició del Saló de la Infància i la Joventut de la Catalunya Central obre portes al Palau Firal fins al 4 de gener, amb un eix temàtic que gira al voltant dels continents i la diversitat cultural del planeta.

Oficina de Turisme

Seguint amb la passivitat dels equips municipals dels darrers anys, la nova Oficina de Turisme local preveu obrir l'estiu de 2024. Diverses entitats han recordat a l'equip de govern que és la tercera vegada que es posa data a la inauguració. L'oficina a l'antiga Casa Fàbregas podria entrar en funcionament dos anys més tard de les previsions inicials. El retard no és cap novetat i es considera normal, ja que si per alguna cosa s'han caracteritzat els governs d'ERC a la ciutat en les seves diverses coalicions, és per la passivitat. No hi ha cap pressa per a res. Després del fracàs de l'any ignasià (algun dia haurem d'analitzar les promeses incomplertes entre el que van dir que farien i el que realment s'ha fet), el Turisme sembla que ha deixat de ser una de les prioritats. A un any de l'inici del actes del Mil·lenari de Montserrat, la màxima institució local és de les poques a Catalunya que fins ara no s'ha ofert a fer res. Però els ciutadans ja ni tan sols s'immuten.

... i avall

Feliu Formosa, savi, poeta i 'teatreru'

Fotografia de Joan Closas
Text de Joaquim Noguero

«Som *teatrerus*». Amb aquesta gràcia i aquest deix popular, amb aquest *saleru* amb què la seva filla Ester es muntava un cabaret, ho deia així el poeta Feliu Formosa (Sabadell, 1934) el passat 12 de desembre a l'Espai Òmnium. «Som *teatrerus*» tant feia referència a ell mateix com al nostre conciutadà Lluís Calderer (Manresa, 1944), de qui Formosa presentava el llibre *A l'ombra del faroner* (L'Albí, 2023), davant de la gent que omplia la sala del carrer Sobrerroca. Fer teatre és donar cos a les paraules, tornar-nos els mots de casa, reconvertits en gest i cosa de tot(e)s, en vida entesa com la millor via perquè el que designen perduri. La literatura lluita contra el temps. *Essència del temps* es titulava el primer llibre de poesia de Calderer, amb la paraula com a clau del temps contra el temps. *El temps sofert* (Cossetània, 2023) es titula l'últim poemari de Feliu Formosa, amb aquest vibrant «sofert», que vol dir viscut, passat, patit, però també resistent, que té aguant i acara així aquest temps que ens travessa, que és la vida. Formosa coneixia Calderer des del temps d'Art Viu, a mitjan anys seixanta, quan el Lluís va muntar un text seu. L'escena els va ajuntar sempre, i el teatre és «quan el temps es fa espai», en paraules d'un altre amic de tots dos, Ricard Salvat. Quina gran veu que han tingut!,

dit tant en sentit metafòric com literal: veu de mestre, veu projectada, serena, pausada, amb pes propi, matèrica, portadora de saviesa, conductora de sentit, filla de l'aula i de la vivor de l'escena, cinta portadora dels textos, llegits amb intenció i dits amb mil i un ressons. Això els fa poetes. I de mirada lateral, pròpia, desacomplexadament crítica. A Manresa, Formosa ens presentava el llibre de textos crítics del Lluís, però ell mateix n'acaba de treure un de similar: *El gest i la paraula. Assaig 1969-2001* (Viena, 2023). Els uneixen molts fils. Tant Calderer com Formosa són, per exemple, el tipus de «sabio catalán» que l'editor Jaume Huch reivindicava en obrir l'acte, tot recordant paraules que el Nobel colombià Gabriel García Márquez havia dedicat a Ramon Vinyes; és a dir, escriptors que han llegit molt i tenen les lectures prou ben assimilades per parlar de tu a tu amb les grans veus de tots els temps. Perifèrics, alhora, respecte del *mainstream* barceloní. Poetes conscients, armats també del crític amb sensibilitat, dins una tradició catalana que els entronca amb Carles Riba i Marià Manent o, més cap aquí, amb Gabriel Ferrater i Pere Gimferrer. Traductors, directors d'escena, mestres. Vides paral·leles, diria Plutarco. Clàssics contemporanis. Només cal llegir el poema *Als qui vindran*, de Bertold Brecht, traduït per Feliu Formosa, i sabrem el molt que els devem.

Oriol Pérez Treviño

La vigència de 'Plácido'

Escriu aquesta peça poques hores abans dir adeu a l'any 2023. Un any més. I em veig obligat a escriure que he de donar les gràcies als déus de poder seguir viu dins aquest misteri de la vida que, cada dia més, confirma aquella definició del mag del Nord Johann Georg Hamann: «La vida és un somni de somiats». Un somni bell i sublim. Malgrat tot. I valgui aquest *malgrat tot* per recordar aquells amics i coneguts que, en els darrers mesos, han emprès el seu viatge final. Malgrat estar, cada dia més, convençut que la mort no existeix, no és menys cert que no em puc estar de recordar i deixar escrit en aquest article els noms de Ferran, Joan Manel, Carles i Idoia. Bon viatge a tots!

Deu ser la naturalesa del Nadal, amb la seva conseqüent intersecció temporal, la que em porta a recordar aquells que ens han deixat, però també a tornar a fer accions que, Nadal rere Nadal, un decideix portar a terme. Veure, de nou, la pel·lícula *Plácido* (1961) de Luis García Berlanga és una d'elles. Estem parlant d'una de les millors pel·lícules de tota la història del cinema espanyol i no ha faltat qui ha dit que pot comparar-se perfectament amb les grans comèdies italianes dels anys cinquanta i seixanta. Podem definir, però, *Plácido* com una comèdia? M'atreviria a dir que no. Més aviat és una mostra més de la genialitat de Berlanga en saber descriure amb humor i sarcasme una situació socioeconòmica de l'Espanya franquista que, per més que ens sàpiga greu, té algunes concommitàncies amb l'actualitat.

Si aleshores era aquell conegut lema del «*siente a un pobre en su mesa*» –per cert el títol del guió original signat pel propi Berlanga i Rafael Azcona i que va ser censurat–, ara són algunes campanyes com les del Gran Recapte i altres fórmules com les Maratons les que, siguem sincers, no són més que una forma de neteja de les nostres consciències abans del

malbaratament consumista en forma de menjars que, en ocasions, semblen voler emular les bacanals dels emperadors romans i l'entrega de regals més pròxims als botins dels conqueridors de l'antiga Roma.

Vaig decidir tornar a veure *Plácido* –del nom del protagonista del film, Plácido Alonso–, la nit d'aquest passat Nadal per corroborar, en primer lloc, com el paisatge urbà manresà no ha canviat malgrat els més de 62 anys transcorreguts des del rodatge del film, cosa que és prou significativa del que no ha passat a Manresa per desídia, incompetència o ineptitud. Que Manresa serveixi, a hores d'ara, per a la base dels rodatges de films que passen a la Girona decadent dels anys vuitanta (*Las leyes de la frontera*, 2021) és prou revelador que la Manresa de *Plácido* és força la d'avui. Si a sobre hi sumem que la pel·lícula gira sobre aquest «*siente a un pobre en su mesa*» i que a Manresa tots coneixem un conegut programa d'assistència en forma de banc d'aliments, *Plácido* arriba a ser una profecia. O, si ho preferiu, una profunda reflexió per pensar si ens creiem amb el dret que han canviat tant les coses des de l'inici de la dècada del seixanta.

Sé que alguns, a aquestes alçades, em voldran aplicar la fórmula de veure el got mig ple o veure el got mig buit, però una cosa és clara: és la moralina final del film en forma de nadala, que ens diu: «*Madre en la puerta hay un niño. Tiritando está de frío. Anda y dile que entre, se calentará, porque en esta tierra ya no hay caridad, ni nunca la ha habido, ni nunca la habrá.*»

Maratons i
grans recaptés
no són més
que una forma
de neteja de les
nostres consciències

Hi ha caritat? N'hi ha, però dins de la fórmula denunciada per Berlanga, avui dia implosionada per les xarxes socials, allò políticament correcte i l'ostentació. Que aquesta implosió, a hores d'ara, estigui a més impulsada per partits de l'autoanomenada esquerra tradicional posa els pèls de punta. Bon any a tothom!

Josep M. Oliva

Torrans tot l'any

Des de fa alguns anys aquella marca de torrons que s'anuncia com «el torró-torró», manté obertes més de cinquanta botigues a diferents ciutats on es poden comprar torrons tot l'any. Aconseguir vendre diàriament de gener a desembre, com si fossin barres de pa, un producte que només es fabricava de cara a aquestes festes, representa un èxit empresarial mai vist. Una d'aquelles gestes comercials que es deuen estudiar als cursos de màrqueting. Però per als que associem els torrons al Nadal, veure oberta una d'aquelles botigues al mes de juny ens sembla una manera de treure-li encant a la festa –una altra més–, i també als torrons. Perquè encara que tinguin el mateix gust que al desembre, menjats fora de temps són una altra cosa, un dolç qualsevol.

D'entre aquelles frases fetes que els anys han anat fixant com a veritats immutables n'hi ha una que combina amb tot. És la que diu «cada cosa al seu moment», i cada cop que es transgredeix s'hi perd poc o molt del que sigui. Però en aquesta societat de l'opulència –ni que només ho sigui per a uns quants– en la qual el que més es valora és tenir-ho tot i a qualsevol hora, menjar torrons a l'estiu ja és una cosa tan a l'abast com banyar-se al Carib en ple desembre o beure xampany a diari. Tres pretesos luxes, més o menys assequibles, que francament no envejo. Perquè quan els torrons no fan Nadal, ni la platja fa estiu ni el xampany fa festa, no són ni torrons ni platja ni xampany, són una altra cosa.

Vinc d'un temps de vaques flagues, en què l'escassetat donava un valor especial a moltes coses. Als torrons, per exemple. De manera que, quan a casa ens en regalaven, tots teníem molt clar que no es podien encetar fins Nadal. I aquell caràcter de cosa fora de l'habitual feia que obrir-ne una barra fos com una petita festa. D'aquells anys em ve el saber valorar moltes coses a les quals alguns no donen importància, i saber-les apreciar em fa sentir més ric que ells. Parlant de torrons, recordo haver llegit en algun lloc un epitafi –suposo que apòcrif– situat al cementiri de la Bisbal. Deia: «Aquí descansa el pastisser de la Bisbal, que va acabar els torrons abans d'arribar Nadal». Pobre. Se'n va anar massa aviat. Ara no els acabaria mai.

Jordi Sardans

Experts en catàstrofes

El 5 de desembre es va fer a la Sala d'Actes del Centre Cultural del Casino la taula rodona sobre *Catàstrofes històriques*, on Xavier Jovés, tècnic de Protecció Civil jubilat i expresident de les ADF de Catalunya; Armand Rotllan, especialista en Medicina del Treball, guardonat recentment amb el premi a l'Excel·lència del Col·legi de Metges, i Lluís Virós, historiador i coautor del tema central d'aquesta revista, van debatre sobre el context general de les catàstrofes, la previsió dels riscos laborals i el pas de la defensa passiva a la protecció civil.

Virós va fer una mirada retrospectiva a les catàstrofes centrades a Manresa, bé directament o bé per la intervenció de manresans, víctimes o voluntaris que s'havien ofert per socórrer els damnificats. Per exemple, en l'explosió de la caldera de vapor de la fàbrica Jover, del Pont de Vilomara, el 1902, que va afectar també la fàbrica veïna Regordosa, «portant els ferits a sobre, en un gener glacial, per traslladar-los als hospitals de Manresa», com també explicaria Rotllan. Amb perspectiva d'historiador, Virós va assenyalar que la catàstrofe mitjana és constant. Va esmentar els accidents ferroviaris i va constatar que al segle XVIII hi va haver accidents greus als Polvorers i que al XIX, a mesura que es van creant fàbriques, s'incrementen els incendis, però només amb el segle XX, n'hi havia per fer-ne un llibre. Va fer esment també d'incendis sospitosos, quan amb la crisi del tèxtil algunes empreses cobraven de les assegurances per intentar refer-se per recapitalitzar-les: seria allò d'apagar el foc amb benzina. Va comentar, finalment, les catàstrofes d'origen natural, com nevades o ventades i per què no s'havien tingut en compte les epidèmies mèdiques. De fet, per concloure amb el foc paisatgístic amb l'acció de l'home com a causa principal.

Jovés va explicar els més de 35 anys de treballador de l'Ajuntament com a aparellador fins que una gran nevada el va posar en contacte amb les emergències i la Generalitat i li van marcar el camí de la Protecció Civil, amb estudis dels riscos i la planificació dels plans d'emergència. El doctor Rotllan va remarcar la solidaritat en aquest àmbit, la prevenció i la feina de reconstrucció, «per refer-nos de les calamitats».

Marta Jorge

Sentir-se acompanyat

Una col·lega compartia amb sorpresa el resultat d'una petita enquesta que va fer fa poc a les seves xarxes socials. Preocupada per conèixer què valoren més les persones en una visita mèdica i amb la intenció de millorar l'atenció per fer-los l'experiència més agradable en funció del *feedback* obtingut, va decidir compartir algunes respostes. Aquesta és només una petita mostra: «que em preguntis amb ganes d'escoltar-me deixant en un segon pla l'informe», «que em prenguis seriosament», «que el metge es cregui realment el meu dolor», «que no em diguis que el que tinc són nervis», «que no menyspreï les meves inquietuds», «que si et diagnòstica d'un càncer no em diguis que m'ho haig de prendre bé perquè tots morirem algun dia»... La jove doctora no esperava que aquestes fossin les respostes majoritàries. Entre la llista de prioritats dels seus pacients, pensava trobar en primer lloc «que el metge sigui el millor del país» o «que sigui autor d'infinitat de publicacions a revistes d'alt impacte»... Va quedar molt parada perquè cap de les respostes feia referència als coneixements del professional, però sí a la humanitat que les persones n'esperen i no sempre troben.

A mi m'han sorprès poc les respostes rebudes. De fet, em semblen més que raonables. En aquesta relació de clara desigualtat entre metge i pacient –en què el pacient sempre està en situació d'inferioritat–, els coneixements de la persona en qui diposites la confiança de tenir cura de la teva salut es donen per suposats. No es tracta que no tingui importància tenir coneixement. Però, molts cops quan acaba la consulta i el malalt arriba a casa no recorda bona part de la informació que ha rebut. El que no oblida mai és com l'has fet sentir perquè vol sentir-se acompanyat. Els anys esborren qualsevol intenció de sorpresa davant de preguntes com les que, ingènuament, va plantejar la doctora a les seves xarxes socials. És just, però, trencar una llança en defensa seva. En el món de la premsa, dels resultats, del «que passi el següent», que una metgessa jove hagi volgut conèixer les inquietuds dels seus malalts per millorar la qualitat de l'assistència és, si més no, massa infreqüent, però també esperançador. Ja només cal que molts més professionals incorporin l'escolta activa, l'empatia, i soterrin la seva tendència a no assumir que, fins i tot ells, són humans.

Montse Rosell

Liebes Berlin

Fa poques setmanes vaig tenir l'oportunitat de viatjar a Berlín, feia temps que volia conèixer aquella ciutat i he de reconèixer que no podia haver escollit millor destinació. Una mica com en un conte de fades, a l'arribada a l'aeroport ens va sorprendre una nevada que havia emblanquit tota la ciutat. Tot i la neu, la ciutat funcionava amb tota normalitat. És una ciutat amb personalitat, cosmopolita, amb barris completament diferents, on encara és present el seu passat dividit entre orient i occident. Enormes avingudes, carrers amples, grans places.

Per tota la ciutat et trobes una gran quantitat de parcs i jardins que t'imagines com de verds i bonics han de ser a l'estiu. Gent amable, poc trànsit i una bona xarxa de transport públic, la fórmula d'èxit per a una ciutat millor, que et fa sentir bé. Sorpren la gran quantitat d'edificis de formigó sense cap interès arquitectònic i tenen la seva explicació en una construcció ràpida per la necessitat de crear habitatge després que la ciutat fos gairebé destruïda amb els bombardejos de 1945.

És també ciutat de monuments i museus, i de cafès entranyables on recuperar-te del fred i passar una estona amable. I també la ciutat de l'art urbà. Els mercats nadalencs, plens de gom a gom en aquesta època en què es fa fosc abans de les quatre de la tarda, són la cirereta d'un lloc que enamora.

I malgrat el fred i la neu, es fa agradable passejar per Berlín. No costa imaginar-te escenes que et transporten a pel·lícules d'espionatge, la història es respira a la ciutat. La invasió de Napoleó, el nazisme, la Segona Guerra Mundial, la guerra freda... I encara és més fàcil en escenaris mítics com la porta de Branderburg, el mur de Berlín o el Checkpoint Charlie. Però no tot és bonic. El camp de Sachsenhausen et connecta amb la part més fosca de la seva història i et deixa un regust amarg. No cal dir que el passat nazi és una part de la història que no els agrada, però tot i així, ni l'amaguen ni el disfressen. Cal tenir memòria perquè no torni a passar. El desencís és que el món no n'aprèn. I la lliçó, com aquella mateixa societat ha lluitat contra tot intent de revifar-la.

Manresa creix en arbres

Arbrada vora el Cardener, a tocar d'El Bosc pensa, el desembre

Avui no ho discuteix ningú: a la ciutat, els arbres són una font de salut i benestar. Parlem dels arbres als parcs, és clar, però també dels dels carrers. Plegats, milloren el clima urbà, la qualitat de l'aire i ens fan la vida un xic més agradable. Manresa en aquest sentit sembla progressar adequadament. Si l'any 1989, Ramon Ferrer Bolasell a *Els arbres a Manresa* —accèsit al premi Oms i de Prat d'aquell any— xifrava en 6.229 els arbres a la ciutat, avui la xifra s'eleva fins a 33.399. Ferrer, a més, establí una ràtio de 10,29 persones per arbre, a partir dels 64.155 habitants d'aleshores. Avui, arrodonint als 80.000 habitants, tindríem un arbre per cada 2,4 persones. Aquests nous 27.000 arbres guanyats il·lustren la millora al llarg de quatre dècades d'ajuntaments democràtics, però la xifra encara hauria de continuar creixent. Fins al dia que a Manresa no comptem el nombre de persones per arbre sinó el nombre d'arbres per persona.

Fotos d'Enric Casas

Dels 33.399 arbres de Manresa, 16.597 es troben en espais verds de la ciutat i 16.802 exemplars formen part de l'arbrat viari. Els serveis tècnics municipals treballen amb un catàleg d'unes 150 espècies, encapçalades per la presència del plàtan, el lledoner i el sapinde de la Xina.

D'entre els molts beneficis que aquest conjunt arbori aporta, hi ha la producció d'oxigen i l'absorció d'anhídrid carbònic però, també, la reducció de la contaminació, ja que actuen com a filtre de la pols derivada dels motors de combustió, la calefacció domèstica o els residus industrials. En un carrer arbrat, la quantitat de pols a l'aire és quatre vegades menor que en un carrer sense arbres! I, és clar, també refresquen l'aire, acullen els ocells o ens protegeixen del soroll.

Però encara hi ha un darrer apunt de perspectiva comunitària: al costat dels beneficis biològics, els arbres són també un excel·lent ingredient de la memòria col·lectiva i esdevenen una part del paisatge compartit. Els arbres, com li agradava de dir a Josep Carner, ens acompanyen. I per això, hem volgut afegir a aquest reportatge un conjunt de textos més vivencials per parlar d'aquells arbres que han acompanyat la nostra experiència fins a fer-los singulars en el paisatge de cada dia.

«Avui a Manresa, tenim un arbre per cada 2,4 persones»

Els arbres de Manresa, de luxe a necessitat

Pol Huguet Estrada, regidor delegat d'Acció Climàtica a l'Ajuntament de Manresa

Des de mitjan segle XX fins ara, el clima i la qualitat de l'aire de les ciutats ha empitjorat a marxes forçades. Si volem que les ciutats continuïn sent llocs agradables on viure i on trobar-se, hem de repensar-les. Malauradament, no és fàcil ni barat. A Manresa, bona part de la ciutat construïda a principi i mitjan de segle XX es va fer amb carrers amb molt espai per als cotxes i sense ni un arbre. A finals del XX es comencen a plantar arbres als nous carrers i, molt més recentment, hem començat a refer carrers antics incorporant-hi arbres, des de grans carrers com la via de Sant Ignasi a carrers més petits, com el Rosselló (per sobre l'escola Bages). O també hem fet una gran aposta per plantar arbres en zones verdes com el parc de la Balconada o molt especialment al parc del Cardener, completant el recorregut arbrat de punta a punta, de Pont Nou a Pont Vell (i més enllà) amb dues plantacions principals davant del Congost i en l'antic espai de la Carpa del Riu.

Amb aquests 660 m nous de recorregut arbrat, a Manresa ja es pot caminar més de 4 km vora del Cardener i sota d'un arbre, amb una ombra que anirà creixent i de la qual gaudiran molts passejants i corredors. A més, al parc del Cardener, simplement canviant els criteris de gestió, els darrers anys hi han nascut de forma espontània un miler d'arbres. D'aquesta manera, en alguns trams, hem passat d'una alineació d'arbres a un autèntic bosc de ribera, ample i dens, que esdevé un autèntic refugi per a la biodiversitat així com un refugi climàtic per als humans.

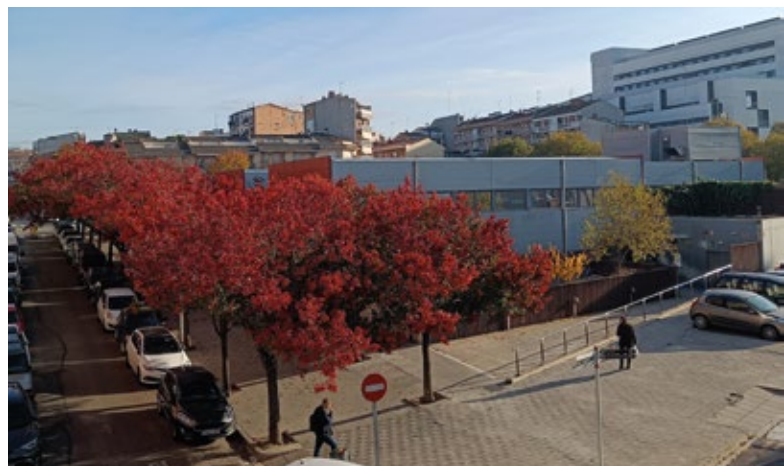
Creixement

Mentrestant, cal prioritzar les plantacions en aquells indrets on els seus beneficiaris són més vulnerables. Estic parlant dels patis de les escoles. Com a Ajuntament som responsables del manteniment dels patis de les escoles bressol municipals i de les escoles públiques de primària, i després d'una primera actuació l'hivern passat, aquest 2023 per primer cop el pressupost comptava amb 50.000 euros específics per a aquesta finalitat, cosa que ens ha

permès contractar per a aquest hivern l'enverdiment dels patis de totes cinc escoles bressol i de quatre escoles de primària. En alguns casos, només hi havia espai per plantar dos o tres arbres més. Però en altres la transformació serà molt notable. El pati exterior de l'escola bressol La Llum, construïda tot just fa catorze anys, no tenia cap arbre. Ningú no va pensar que fos necessari que els infants tinguessin ombra a ple mes de juliol. Ara és urgent i tindrà una quinzena d'arbres ubicats segons un criteri principal: com maximitzar les hores i l'extensió de l'ombra al pati de l'escola.

Ara bé, plantar arbres avui dia és força més complicat, davant de sequeres i onades de calor, i la manera de plantar els arbres també ha canviat, gràcies als criteris de l'equip tècnic que hem reconstruït i ampliat. Ara no fem cap nova plantació sense reg automàtic soterrat, molt més fiable i eficient, ja que minimitza l'evaporació de l'aigua. Però també els hem de reservar molt més espai perquè les arrels puguin créixer, arribar més lluny i per tant captar més aigua. Això s'ha traduït a fer escocells –els forats on es planten els arbres– molt més grossos, però no només en superfície, sinó que són *escocells correguts*, connectats entre ells per sota terra. Tot això evidentment encareix el cost de l'obra, però multiplica la capacitat de supervivència de l'arbrat, el seu creixement i la generació de beneficis en forma de millora de la qualitat de l'aire, generació d'ombra i reducció de la temperatura. I amb el nou Guimerà encara anirem més enllà, i tot el carrer tindrà una imperceptible inclinació cap al mig, amb certa forma de vall, de manera que l'aigua de la pluja de tot el paviment vagi cap als escocells dels arbres que hi haurà al mig del carrer, i els deixi ben regats abans de, si en sobra, anar cap a les clavegueres.

Tardarem temps a tenir la Manresa verda que molts desitgem, però penso que anem en la bona línia i que els més de mil arbres plantats en el darrer mandat comencen a donar fruits ben palpables en forma d'ombra i colors, és a dir, de millor qualitat de vida.

Primavera i tardor a les pereres de flor de la Xina, al carrer del Dr. Llatjós

Arbres a Manresa

Jordi Badia Guitart, biòleg

Manresa juga a primera divisió al bàsquet i a d'altres lligues entre ciutats, entre les quals la del llegat religiós, la de les catedrals gòtiques, la del cycle de l'aigua, la dels inicis de la industrialització tèxtil i, especialment, en la de bellesa dels horitzons que l'envolten i emmarquen el paisatge. Però en qüestió d'arbres urbans, Manresa queda a una categoria per sota de les ciutats capdavanteres; no hi ha a Manresa arbres tan destacats com els xiprers dels pantans del parc de la Ciutadella o les grans bellaombres de Barcelona, els arbres manresans no solen arribar a les mides dels arbres dels parcs i dels jardins particulars d'Olot, els plàtans del Passeig no són tan impressionants com els dels Camps Elisis de Lleida i no tenim cap jardí botànic històric com el de la Universitat de Barcelona. Tanmateix, progressem i ens hi acostem. En els darrers decennis, la ciutat ha guanyat en massa arbòria pel creixement natural dels seus arbres, pel nou arbrat en carrers i places i pel fre a les podes abusives o contraindicades. Finalment s'ha entès que un arbre ornamental en bon estat de salut no necessita ser podat. Els arbres són puntals de la bellesa, la naturalitat i la confortabilitat dels espais oberts. La ciutat no nés l'excepció sinó que, ben al contrari, els arbres dels espais públics de la ciutat són els que més importen simplement perquè és a la ciutat per on més ens movem. Repassem breument allò més remarcable dels arbres de Manresa.

Plàtans, pereres, castanyers i mèlies

A Manresa salta a la vista l'omnipresència dels plàtans, sobretot a la tardor, quan les seves fulles prenen color d'aram. Als populars plàtans del Passeig afegim-hi els del passeig del Riu, els gran plàtans de la vora del Cardener, entre la fàbrica dels Panyos

i el pont Nou, els que emmarquen la carretera al Xup, els de l'antiga estació del Baixador dels FGC reconvertida en aparcament del carrer Saclosa, els del parc de La Seu, els dels carrers de cal Gravat i del polígon de Bufalvent, i els més recents plantats a la nova avinguda dels Països Catalans, entre els Trullols i la plaça de Prat de la Riba, i haurem abastat ja la majoria del verd de Manresa. Caldria tendir a la diversificació; la quota de plàtans, tan típics de places i passejos, ja està completa a Manresa.

Més enllà dels plàtans, altres espècies d'arbres donen caràcter als carrers més afortunats de Manresa. Pocs coneixrien el carrer del Dr. Llatjós si no fos per les seves pereres de flor, de la Xina o de Callery, que a la primavera s'omplen de flors blanques i que a la tardor canvien el verd de les fulles pel groc, vermell i bronze. Ben a prop, al car-

rer de la Divina Pastora destaquen els castanyers d'indies per les seves grans fulles palmades i la florida espectacular i, al carrer Nou de Santa Clara, els arbres del paradís, soferts i de fulles grisenques. Vist el seu bon resultat, les pereres de flor es van incorporar al 2021 a una de les voreres de la via de Sant Ignasi, davant del Museu.

Aurons, freixes, liquidàmbar, lledoners...

A la nova urbanització de la plaça del Remei i de l'avinguda de Bertrand i Serra, s'hi han plantat castanyers d'indies de flors vermelles i aurons argentats, de fulles vermelles a la tardor, ambdós arbres de varietats híbrides de jardineria. Els carrers Jacint Verdaguer, Joan XXIII, la part més alta del carrer Sant Cristòfol i el carrer Pau Picasso tenen mèlies, aquell arbre de fulles dues vegades compostes i fruits secs esfèrics que a l'hivern pengen

Liquidàmbar, al carrer Guimerà

Plàtans amics

Josep Tomàs Cabot, escriptor. Extret de *Retorn a casa* (L'Albí, 2015)

Bé podem dir que els arbres del Passeig són amics nostres. Ens acompanyen tot l'any, estiu i hivern, amb un atapeït vestit de fulles o amb les branques nues. Al bon temps, i sobretot quan la calor molesta, veiem i sentim com ens protegeixen el cos, que potser ja fa estona que camina per Manresa, cansat i suat. Els nostres plàtans no deixen passar la xardor del migdia, ens proporcionen una ombra benèfica i sembla que les nombroses fulles de la capçada, amb la seva frescor vegetal, el seu remoreig i el seu colorit tendre, ens facin sentir aquella calma que generalment dona la llum solar tamisada pels arbres, quan va acompanyada d'un clima temperat.

Aquests plàtans són amics nostres, certament, però no gaire coneguts. Quan jo era un infant, la gent d'aquí parlava d'una manera vaga dels arbres del Passeig, sense precisar el tipus de planta que eren. Col·loquialment, els plàtans eren per a nosaltres aquells productes tropicals tan saborosos i apreciats que s'anomenen amb més propietat bananes.

Jo, de jove, ni sabia que els plàtans del Passeig pertanyen a una de les sis espècies del gènere *platanus*, concretament a la dels híbrids *platani acerifolia*, arbres de vida no molt llarga, però de grans dimensions (poden tenir més de 30 metres d'alçada) i amb poca exigència d'aigua i de minerals específics. Són fàcilment adaptables al subsol de les grans ciutats, on generalment no permeten que visquin uns altres vegetals al seu voltant i són sobretot arbres de creixement molt ràpid, especialment després de les esporrades, amb una escorça que es pot anar desprenent a trossos i uns fruits esfèrics, generalment pedunculats i recoberts d'uns pèls lleugers que s'escampen per l'aire i poden provocar estossecs i esternuts a la primavera. Tampoc no m'havia fixat que les fulles caigudes al final de la tardor, a diferència del que fan les de molts altres arbres caducifolis, no es podreixen ràpidament a terra ni es trenquen, sinó que es mantenen molt temps seques i senceres, amb la forma i mida típiques d'unes mans lliures que voleien quan fa vent.

de les branques nues i que només les cotorres van a buscar. Els freixes que ombregen les voreres de l'avinguda de les Bases de Manresa no són d'una sola espècie, per això els seus canvis estacionals no van sincronitzats.

Si ens movem més pel centre, els arbres que fan agradable el carrer Guimerà són liquidàmbar i, a la plaça de Sant Domènec, la florida rosada dels

arbres de l'amor proclamarà l'arribada de la primavera. El carrer Carrasco i Formiguera, i d'altres a Manresa tenen lledoners, l'arbre que progressivament pren el paper del plàtan a moltes ciutats, perquè no és sospitós de causar al·lèrgies. El pi blanc és l'arbre dominant al parc de Puigterrà, mentre que els millors exemplars de pi pinyer són al parc de Sant Ignasi i al voltant de l'estany de l'Agulla. Cal recordar també els grans

xiprers de capçada estreta del cementiri, inequívoc símbol de pau i repòs.

Malgrat probables variacions locals, més encara dins de la trama urbana, els sòls a la nostra ciutat són en general calcaris. Per això és arriscat el futur a Manresa de les espècies d'arbres que no toleren l'excés de carbonat càlcic com són els ginkgos plantats al carrer de Sant Josep, els liquidàmbar

A la llera del riu Cardener

Yolanda Esteve Giner, tècnica municipal de Cultura

A la llera del riu Cardener, just sota el Pont Nou, trobem un petit bosc de plàtans. Si us hi endinseu, fent una passejada, trobareu que molts dels seus arbres tenen quelcom especial; unes fites de fusta amb noms d'escriptors, filòsofs, poetes, artistes i científics. Persones singulars que han visitat la nostra ciutat per oferir-nos la seva saviesa. Us trobeu dins d'El Bosc pensa.

L'espai neix, fa més de dos anys, emmarcat dins del projecte Manresa Ciutat Àgora, amb la voluntat de vincular coneixement i natura. Des d'aleshores, setze arbres han estat apadrinats per personalitats destacades com l'escriptor Bernardo Atxaga, la poeta Gioconda Belli, la filòsofa Marina Garcés, la jurista i política Manuela Carmena o el també escriptor Juan Tallón; tots ells han passat per la nostra ciutat per deixar-nos en forma de xerrades, recitals o entrevistes les seves experiències i coneixements. Petites llavors de pensament que restaran unides per sempre a la ciutat i que esperem que floreixin i ens fecundin. Uns fils d'arrels invisibles, que a poc a poc, com ho fa el riu, volem que ens nodreixin de la curiositat necessària per descobrir noves formes de pensar i de mirar el món.

A cada arbre hi ha un codi QR que us portarà al web del projecte, allà trobareu una breu biografia dels padrins i les padrines, i un enllaç a la retransmissió del seu acte a Manresa. El bosc pensa i el projecte Manresa Ciutat Àgora formen part del Banc de bones pràctiques culturals de la Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals. Podeu trobar més informació d'aquestes propostes al web <https://web.manresa.cat/ciutatagora/>.

del carrer Guimerà i els arbres de les tulipes, alguns ja substituïts per erables, del carrer d'Alfons XII, rebatejat com a passeig de la República. Tot i ser espècies d'arbre benvingudes, que sumen biodiversitat, a Manresa no són les més indicades, ni aquelles que segur que prosperaran sense atencions ni manteniment.

Arbres i arbredes que destaquen

Si ens fixem en els arbres individualment, a Manresa destaquen pel port i per les mides com a mínim el xiprer de can Font, el cedre de la Balconada, situat prop del monument a l'escut de Manresa que alça les quatre bar-

res, l'arbre de les tulipes de la plaça de la Creu i la palmera (*Washingtonia filifera*) de l'agrupament escolta Cardenal Lluch, situada al pati interior de la casa del carrer Vallfontosa 11, prop de la Seu. L'om que per fi ha arrelat bé a la Plana de l'Om és un *Ulmus pumila*, l'anomenat om de Sibèria, resistent a la malaltia de la grafiosi que tan mal ha ocasionat als oms autòctons (*Ulmus minor*), com també són *Ulmus pumila* els oms dels carrers Prudenci Comellas i Salvador Espriu, els que es troben als espais enjardinats de la Balconada i de cal Gravat, i els que creixen subespontanis a la riba del Cardener, vora l'estació.

Arbres i arbredes són també fites destacades de l'Anella Verda. D'una banda hi ha els boscos clars, de passejada amable, gravats a la memòria col·lectiva com quelcom consubstancial de l'essència manresana; tots coneixem l'alzinar de les Marcetes a Viladordis, el Suanya, amb els seus pins pinyers i pins blancs altíssims vora la riera de Rajadell, i el bosc del Balcells, al peu de Collbaix, també una pineda mixta de pi blanc i pi pinyer. D'altra banda hi ha boscos més espontanis que destaquen per la composició florística, per ser quelcom especial; són, com a mínim, l'albereda de Can Poc Oli, a la confluència entre la riera de Rajadell i el Cardener, i els boscos

El cedre de Casa Caritat

Josep Camprubí Casas, expresident d'Òmnium Bages-Moianès

Al final del carrer Verge de l'Alba, on fa xamfrà amb el carrer de la Caritat, i dins del recinte on hi ha l'anomenat Xalet de Casa Caritat, destaca habitualment la verdor d'un cedre esplendorós que puja ben dret i que sobresurt magníficament per damunt de les parets que el separen d'aquells dos carrers. El seu volum i frondositat certifiquen que va ser plantat ja fa molts anys i que l'indret li ha estat favorable, li ha agradat i li ha permès desenvolupar-se sense problemes. Personalment, sempre l'hi he vist i en tinc un record ben concret i explícit des d'una època que ara ja és força llunyana.

Efectivament: quan era un vailet de ben pocs anys, la meua primera escola va ser el col·legi que en aquells moments regentaven de les monges de Casa Caritat. L'escola era ben a prop del Xalet i tan aviat hi arribàvem des de la plaça Cots, entrant per la portalada de ferro del davant de l'església, com seguint carrer Caritat amunt fins a la porta que entra directament al jardí del Xalet. Des d'allà i per una escala ampla, però només d'uns quants graons, ja arribàvem al nivell de les aules. No recordo gran cosa de l'ensenyament que rebíem, però sí que em sembla que tots els alumnes érem nens. Les nenes devien anar a escola en altres indrets dels edificis de Casa Caritat.

Però abans d'entrar a classe o quan tornàvem a casa, gairebé sempre ens entreteníem, si més no un moment, en una bassa amb sortidor d'aigua i alguns peixets de color vermell que hi havia pràcticament a sota mateix del cedre, que ja llavors vèiem com un arbre ben gran. Ha passat molt temps, però el cedre, majestuós, encara hi és. Alguna vegada, en dies de força vent, passant a prop del cedre he vist algun tros de branca trencada. I això fa pensar que una gran ventada potser podria arrencar-ne alguna de més grossa o fer somoure tot l'arbre. De fet, hi ha prece-

dents d'algun pi tombat per ventades als mateixos jardins de Casa Caritat. Però esperem que el cedre s'hi mantingui fort i dret, que sigui capaç de resistir encara molt anys i que pugui aguantar qualsevol temporal.

CENTRE DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA MONTSERRAT

SLC Manresa – SCC Bages · Passeig de Pere III, 68
Tel. 93 872 17 07 manresa@cpnl.cat
www.facebook.com/SLCdeManresa

Música en català per a tots els públics amb les llistes de Spotify del CPNL

Amb la finalitat de divulgar el català en l'àmbit musical, el Consorci per a la Normalització Lingüística ha creat un compte propi a la plataforma virtual de Spotify, pensat per a totes les persones que, arreu del món, volen aprendre i cantar en català, i també per a totes aquelles organitzacions que volen disposar de fil musical en català per acompanyar esdeveniments públics, com ara fires i mercats.

El compte [CPNL](#) conté 28 llistes amb més de 1.800 cançons, que combinen criteris de selecció diversos. D'una banda, hi ha llistes amb temes d'estils musicals; de l'altra, també s'han configurat llistes per acompanyar determinats estats d'ànim o situacions diverses, com "Fem dissabte" o "De relax". El compte disposa d'un recull de temes per aprofundir en la cultura, la història, la poesia, la literatura o les variants dialectals. En aquest apartat, destaquen les llistes "Cant, cante, canti, canto" o "Històries i costums catalans". Finalment, cal destacar llistes que serveixen per a determinats moments de l'any, com les darreres estrenes de "Per Nadal, canta amb el CPNL" o "Ballem, ballem que s'acaba l'any".

Les quatre estacions d'Anselm Clavé

per Ariadna Torres, poeta

Un dels usos tradicionals de la fusta del til·ler és la construcció de les teclades i les caixes de ressonància dels pianos de qualitat. Sota les branques nues dels til·lers de la plaça Clavé, i amb una tassa de cafè escalfant-me el palmell glaçat, escolto el *Winterreise* de Schubert interpretat per la veu del magnífic Dietrich Fischer-Dieskau i el pianista i poeta Alfred Brendel. Quan el cafè era un producte de luxe, la besàvia anava a espigolar grans d'ordi pels volts de la Santa Caterina. Els maltejava per preparar una espècie de sucedani del cafè. Si tenia visita sempre feia la mateixa broma:

- Aquest cafè em posa molt nerviosa.
- Però si no és cafè —li replicaven.
- Precisament això em posa nerviosa!

L'ambient s'impregna de la dolça fragància de la floració dels til·lers. El suau oreig i la llum que es filtra entre les fulles tendres i brillants que acaben de néixer ho posen tot en dansa fent que les coses es moguin igual que si cavalquessin damunt la cresta d'una flama. Els japonesos tenen una paraula específica per a referir-se a aquest tipus de llum. És el mot *komorebi*.

Avui és la marededeu del Carme. Mirant en contrapicat el bust del fundador del moviment coral, Anselm Clavé, penso en la paraula *Carmen*, que vol dir cant o poesia en llatí, i que és el nom de la besàvia, l'àvia i la mare. Però resulta que el nom de Carme no ve del llatí sinó de l'àrab *karm*, que significa jardí. Penso en elles sota els til·lers de la plaça, el meu sucedani de jardí. Sota les atofades branques, la temperatura baixa i l'estiu es fa més planer.

A la tardor, els fruits madurs del til·ler es despengen de les branques com si fossin libèl·lules ferides de mort. Til·la ve del mot grec *ptilon* i significa ala. El vol d'aquestes càpsules ovoides que contenen til·lers en potència, es barreja amb el vol de les fulles ocre que van encatfant el terra. Segons la mitologia germànica, una d'aquestes fulles va caure damunt l'esquena de l'heroi Sígfrid que en matar el drac Fafner va refregar-se el cos amb la seva sang, que

tenia la propietat de convertir en invulnerable allò que tocava. L'única part vulnerable de l'heroi fou aquella coberta per la discreta fulla. Podríem concloure, doncs, que va ser una humil fulla morta de til·ler, en comptes d'una valquíria enfurismada, qui va arrabassar la vida a l'heroi.

caducifolis dominats per l'auró negre que ocupen trams de les obagues de la Torre de Santa Caterina i dels Polvorers, a la vall del Cardener, de l'Agneta, del Suanya i de la font de l'Arrel a la vall de Rajadell, i del cingle de Roca Tinyosa, a la vall del Llobregat. El plàtan de la font de Sant Pau, segurament l'arbre de tronc més gruixut a Manresa, i el pi panxut del gorg Blau, un

bell exemplar de pi pinyer, justifiquen per ells sols un matí de caminada per l'Anella Verda.

Llibre i pla especial

Des de fa anys, Manresa compta amb dues valuoses eines per conèixer i preservar els arbres, que convindria fer servir més sovint. Amb el creixement pausat dels arbres, ambdues eines

continuen vigents en més del 90% al 2024. L'any 2004 es va publicar el llibre *Arbres de Manresa*, un treball de Florenci Vallès editat per l'Ajuntament de Manresa. El llibre explica amb descripcions precises en format de fitxa i bones fotos la majoria d'espècies d'arbres de la ciutat, incloent-hi aquelles més freqüents, i informa d'on es troben. És molt recomanable per conèixer

La morera de la FUB

Antoni Llobet Mercadé, director general de la Fundació Universitària del Bages

Amb una bona presència, però sense cap excés de sump-tuositat, se'ns presenta la morera de la FUB, força al principi de l'avinguda Universitària. Un arbre que és, per a UManresa, acompanyament, inspiració i metàfora.

Acompanyament. L'arbre que rep i acomiada cada dia la comunitat universitària va decidir per voluntat pròpia fer-se present en el moment en què la Fundació Universitària del Bages va estrenar el domicili actual a la zona de les Bases de Manresa, cap als inicis de l'actual mil·lenni. I és compartint l'espai que la morera ha anat creixent amb la FUB: ha acompanyat cadascuna de les promocions d'estudiants, la dedicació de totes les persones que hi treballen, la construcció dels nous edificis veïns i el naixement de nous estudis i serveis. Ha acompanyat i s'ha deixat acompanyar per créixer, ella també, de manera callada però robusta.

Inspiració. Arbre caducifoli, la morera es reinventa cada

any. I ho fa sabent mantenir una bona presència també en els hiverns que supera despullada del fullatge. De ben segur que morera i FUB s'inspiren mútuament per saber mantenir-se sempre fermes i dempeus mentre s'adapten i milloren davant dels reptes nous amb què l'entorn canviant va exigint tant a l'una com a l'altra.

Metàfora. Ja queda clar que no ens trobem davant d'un arbre qualsevol. I amb tot, encara representa molt més, aquesta morera companya del campus de Manresa. La morera, de fet, en són dues d'entrellaçades. I conformen una unitat a partir de dos troncs clarament diferenciats, però amorosament trenats. Talment com la FUB ha estat teixint aliances de manera constant amb les iniciatives de la ciutat, del conjunt del territori i de més enllà. Una manera de fer-se present, que ja és carta de presentació irrenunciable. I sempre en paral·lel al gaudi de la morera, amb qui també viurà en aliança ja per sempre més.

xer més sobre els arbres i els caràcters per identificar-los.

L'any 2010, l'Ajuntament de Manresa va aprovar el Pla especial urbanístic de protecció d'arbres i arbredes d'in-

terès municipal, que cataloga i protegeix, almenys sobre el paper, 99 arbres i 51 conjunts d'arbres del terme de Manresa. Però la catalogació no ha estalviat als arbres les perturbacions naturals ni, en diversos casos, les

d'origen humà. Entre les baixes per ressenyar hi ha el freixe de Can Font, ja decrepit al temps de redactar el Pla, el pollancre de la plaça de l'Excursionisme —una pèrdua especialment lamentable perquè aquella part del barri

L'om de la Plana

Zulima Martínez, escriptora

L'om és vell, prim, llargarut, discret. És un arbre tranquil. Les branques enrevessades atorguen cert aire juganer a un arbre que dona nom i entitat a una plaça que no se la coneix com a tal. Parlo de la Plana de l'Om. Aquest arbre guarda tantes històries com l'indret on està plantat. Un punt de trobada en què el tràfec diari i la calma es donen la mà per uns instants. Sovint, en passar vora l'arbre m'ajupo a collir del terra alguna de les fulles. Ho faig sense cap mena de criteri, el gest és mecànic. M'ajupo, l'agafo, pujo les escales del despatx i la col·loco entre les pàgines de qualsevol llibre dels prestatges de la sala o bé la guardo entre els fulls dels quaderns que sempre trobareu sobre la meva taula de treball. Ho faig i punt, sense donar voltes a la mecànica dels fets.

El que més m'agrada d'aquesta mena de ritual del tot intranscendent és el factor sorpresa. Cada vegada que, sense esperar-m'ho, em retrobo amb la fulla serrada de l'om, el ritme s'alentex i em fascina. Una fulla petita, seca, serrada, asimètrica, fràgil, m'atura i em fa mirar l'entorn i part de la meva història d'una altra manera. Una fulla em recorda que durant uns anys, a la Plana hi havia un om que en temps de la República, des de les altures, observava la meva àvia carregada amb un farcell ple de roba neta i emmidonada com enfilava carrer Sant Miquel amunt per portar-la a casa de l'alcalde. M'agrada pensar que també va veure ma mare agafada a les faldilles de la seva, mentre baixava el carrer fent saltirons. La Dolores i la Lola, dones refugi, fortes, valentes, fermes. Dones elegants i discretes, com tantes dones dels temps de la guerra, fortes com l'arbre que ara observo, un om que acull, que ens cuida amb la seva ombra, un arbre que ha vist i veu de tot. Còmplice de la història en majúscules i de les històries que s'escriuen en minúscula.

Aquell om ja no hi és, el que avui ens mira és un altre, l'om de la meva àvia i el de la meva mare el van sacrificar. Conten que el van tallar durant la Guerra Civil per evitar

que els bombarders deixessin caure les seves malignes bombes al mig de la ciutat. Durant els anys de repressió feixista, la Plana va estar òrfena d'arbre, va caldre l'arribada de la democràcia perquè un om de nou tornés presidir una de les places més boniques i amb més vida de la ciutat. I jo, des del balcó, veig com una fulla, petita, tendra, serrada, asimètrica, imperfecta i fràgil baixa sinuosament dibuixant formes invisibles a l'aire per posar-se sobre el llibre que la noia de ferro lleigeix impertorbable a l'ombra de l'arbre de tots. La noia amb ànima que un dia va esculpir Ramon Oms.

de plaça Catalunya és la més faltada de verd a Manresa— i els plàtans de la piscina municipal, primer torturats per podes i després eliminats amb les obres d'urbanització de l'entrada i de l'aparcament. El 2014, una ventada va escapçar el cedre del jardí de Casa Caritat, però es manté encara ferm.

Balanç positiu

Tot i haver de restar algunes pèrdues, el balanç de les darreres dècades, com ja afirmàvem d'inici, és positiu.

La promoció d'ascens a primera es juga en la resolució del conflicte per l'espai quan els arbres es fan grans de debò. Si s'aconsegueix mantenir el criteri d'evitar o minimitzar la poda i seleccionar en favor d'arbres grans amb espai suficient, disposats poc densos, Manresa també pot arribar a destacar per la varietat i la qualitat dels arbres urbans; és només qüestió de temps i d'un mínim d'atenció. El riu hi juga a favor a tota la façana sud monumental.

MARCS MIRALLS OBRA GRÀFICA PINTURES LAMINATS DECORACIÓ

Mel. 13 - 08241 MANRESA. Tel. 93 872 65 58

Fax. 93 872 85 93 eltallerscp@terra.es

Manresa i una palmera

Pol Casas Arrufat, antic cap d'Agrupament de l'AE Cardenal Lluch

Sovint trobem conceptes que costen de relacionar; Espanya i democràcia, cervesa sense alcohol o bé Manresa i ciutat florida en són alguns exemples. Són conceptes que ja pel sol fet d'imaginar-los junts generen en la persona una ganyota d'estranyesa i dubte, un desconcert normal pel que representa la unió de dos conceptes oposats per a qualsevol persona amb dos dits de front.

Ara, però, parlem de la unió de dos elements que també costen de relacionar, que en un inici també es fa estrany pensar-los junts, però la ganyota que generen si els coneixes és la d'un somriure: Manresa i una palmera. I potser us preguntareu, què hi pinta a Manresa una palmera? I on és aquesta raresa? Doncs sí, a Manresa hi ha una palmera i aquelles persones que la coneixem n'estem ben orgullosos! Es troba al pati del local de l'Agrupament Escolta Cardenal Lluch, al carrer Vallfonollosa, i l'origen és encara bastant incert. No es tenen referències de qui la va plantar allà ni per què, però la palmera ja apareix a les fotografies aèries que Josep Gaspar va fer entre els anys 1926 i 1929, actualment publicades a memòria.cat. Estem parlant d'una palmera centenària!

Per a molts escoltes i guies que hem passat moments preciosos al seu voltant, aquesta palmera és part de nosaltres i ens la sentim més nostra i més manresana que mai. La palmera ha vist créixer generacions i generacions d'infants i joves jugant, corrent i aprenent al seu voltant i s'ha convertit en tota una identitat. Només de dir: "sí, el de la palmera!", ja saps que estàs parlant d'un Agrupament Escolta de Manresa! Fins i tot ha donat nom a un Mercat, el Mercat de la Palmera que celebra el mateix agrupament cada any per retre-li homenatge.

La palmera ha restat impassible, com a mínim, durant els últims cent anys. Només sent allà on ha estat sempre, ha passat a formar part de la història viva de Manresa. Ha vist moments alegres, tristos, foscos, de victòria i de derrota, de celebració i de penúria. Ha sentit els crits victoriosos de la gent celebrant la Segona República i ha sentit el soroll de les bombes de l'aviació franquista devastar la ciutat. Ha sentit els crits dels nens jugar al seu voltant i ha sentit esclatar la plaça d'En Creus pel Correfoc. I allà segueix, i esperem que per molts anys més. Qui ho havia de dir que dos conceptes com Manresa i una palmera, n'acabarien formant un de sol: la palmera de Manresa.

Els arbres de la ciutat ens desperten la curiositat per la complexitat de la natura, ens fan adonar del cicle de les estacions, creen hàbitat i aliment per als ocells i per a d'altres grups

d'animals, fan ombra i donen frescor a l'estiu, pacifiquen el trànsit, esmoreeixen els sorolls i encara hi podeu afegir alguns beneficis més... En definitiva, els arbres fan la vida a la ciutat

més bonica, més lligada a la natura, més saludable i més interessant. Els arbres a la ciutat, doncs, no són una qüestió menor, tinguem-los molt en compte!

No arribaran a vells

Josep Morral Inglès, artista visual

Durant aquestes dates es parla de l'abandonament dels gossos i es recorda que un animal no pot ser un regal. Abans d'adoptar-lo hem de ser conscients que creixerà i que hauréem d'atendre les seves necessitats. Doncs hauríem de fer la mateixa reflexió quan plantem un arbre a la ciutat. No podem oblidar que és un ésser viu i que n'hauréem de tenir cura durant tota la seva vida, tenint present la seva longevitat i l'espai que ocuparà en un futur. Hi ha més de 16.000 arbres urbans a Manresa, que tot i tenir una esperança de vida de centenars d'anys, la majoria no arribaran a vells. Sotmesos al caprici del nostre urbanisme, seran arrencats de ben joves. Amb molta sort viuran una quinzena d'anys. I no podem ignorar, encara menys ara, en temps d'emergència climàtica, els beneficis dels arbres adults que capturen gasos contaminants, alliberen oxigen, fan ombra i augmenten la humitat.

No respectem prou els nostres arbres i en tenim clars exemples en les noves urbanitzacions de zones de la ciutat. Mirant fotografies antigues veiem com han evolucionat places i carrers. Ara hi veiem arbres, ara no, ara n'hi torna a haver... Amb una arbitrarietat absoluta per part dels governants de la ciutat. Fa anys li va tocar el rebre a la plaça Valldaura, i més recentment a la plaça del Remei. De primer es talen tots els arbres i després se'n planten de joves. A la plaça del Remei, últimament només n'hi quedaven tres que s'haguessin pogut salvar, però no devien coincidir amb la nova planimetria geomètrica que s'hi volia imposar. De res serveix tenir un Pla Especial Urbanístic de Protecció d'Arbres, s'acaben tallant quan es creu que fan nosa. Potser tapen la vista d'un edifici, dificulten el trànsit o molesten veïns i comerciants. Ben aviat els arribarà l'hora a les alzines que hi ha davant de la Casa Padró, al carrer Guimerà. Sense entrar en els motius d'aquesta tala, el que més em preocupa és la manca de previsió de quan es van plantar i de la poda que s'hi hagués pogut anar fent per evitar que tapessin la vista de la casa modernista.

Per tot plegat, m'amoïna que els nostres urbanistes vegin un arbre només com un simple signe dibuixat al seu projecte i el tractin com un element més del mobiliari urbà. M'agradaria que es pensés que un arbre és més que un mer objecte estètic. És un ésser viu valuós, de gran longevitat, que mereix totes les nostres atencions.

Miami
GASTROBAR

**Un restaurant
de cine al centre
de Manresa!**

a MiamiGastrobar
Troba més informació al nostre Instagram.
www.miamimanresa.com

Muralla de Sant
Domènec, 1-3, Manresa

938 76 92 16

Menjar _____
Beure _____
Riure! _____

OBERT Els 7 dies
de la setmana

Alba Pararols

Edith Mandarano

Argentina

«La dimensió de Manresa em recorda la de la ciutat on vaig néixer; no és ni gran ni petita»

El meu nom és Edith Mandarano i tinc 83 anys. Vaig néixer a la ciutat de General Roca, al nord de la Patagònia Argentina, a la vora del Río Negro, i el nom ve del general Julio Argentino Roca, un militar que va ser president del país. Allà vaig viure-hi fins als 18 anys, moment en què vaig acabar l'escola secundària i em vaig traslladar a Buenos Aires per estudiar la carrera d'Arquitectura. Durant l'últim any a la facultat vaig conèixer al meu marit, que també era arquitecte, i vam tenir tres fills i una filla. Tota la vida he treballat com a arquitecta de cases unifamiliars i com a docent. He impartit classes i cursos en diferents facultats d'arquitectura.

Vaig deixar el meu país l'any 2015 perquè em vaig quedar vídua i els meus fills vivien a Europa: la noia a París i els tres nois a Madrid, Barcelona i, el més petit, a Manresa. Ells em van dir que el nivell de vida era més econòmic a Manresa i, per aquest motiu, des de fa aproximadament cinc anys estic vivint a la capital del Bages. Abans, però, vaig estar un temps a Madrid i a Barcelona.

A la meua edat no és fàcil anar a viure en un altre lloc perquè no coneixes ningú. Com que soc de religió catòlica, les tres primeres amigues que vaig fer van ser a l'església. També he conegut més persones al centre de dia per a la Gent Gran del carrer Circumval·lació, on els dimecres vaig als grups de conversa de francès i els dijous a dibuix i pintura. Són unes activitats que m'agraden molt perquè des de sempre m'ha interessat el disseny. També vaig a fer gimnàstica amb aigua a l'Ateneu Les Bases.

De la ciutat m'agrada el Passeig, perquè reuneix la gent i està molt ben dissenyat, el caràcter càlid de les persones, les

universitats i les vistes a Montserrat, que té una morfologia molt maca i en alguna ocasió l'he dibuixat. A part, la seva dimensió em recorda la de General Roca, on vaig néixer, perquè no és una ciutat molt gran ni molt petita.

No he tornat a l'Argentina des de que vaig marxar, l'any 2015. D'allà trobo molt a faltar les meves amistats de tota la vida i la casa on vivia. No hi he tornat perquè el viatge és molt llarg i l'economia no m'ho permet. L'elecció d'anar-me'n no va ser fàcil, però ara soc feliç aquí.

A la **C-32** fes via i estalvia

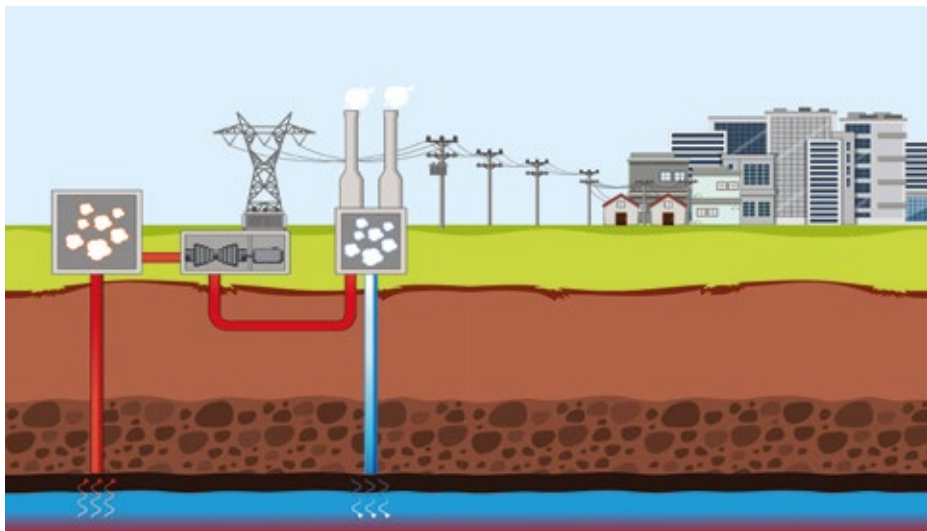
Continuem aplicant descomptes
per una mobilitat més segura
i eficient al Penedès.

Descobreix tots els avantatges a
territori.gencat.cat/C32

Generalitat
de Catalunya

sempre
endavant

La geotèrmia

Josep M. Macià Roldan, gerent i secretari tècnic del Col·legi d'Enginyers Graduats i Enginyers Tècnics Industrials a la Catalunya Central

La geotèrmia és una forma d'energia renovable que aprofita la calor emmagatzemada a l'interior de la Terra per generar electricitat o proporcionar calefacció i refrigeració. La paraula *geotèrmia* prové del grec, on *geo* significa terra i *therme* significa calor. Aquesta font d'energia es basa en el principi que la temperatura a l'interior de la Terra augmenta a mesura que ens hi endinsem.

Hi ha diferents mètodes per aprofitar l'escalfor emmagatzemada a l'interior de la Terra, l'enfocament específic dependrà de la temperatura del recurs geotèrmic i el propòsit per al qual s'utilitza. Els dos mètodes principals són:

Geotèrmia per a calefacció i refrigeració (baixa temperatura): s'utilitzen sistemes d'intercanvi de calor a terra o bé aigua subterrània per aprofitar la temperatura constant del subsol. Això es fa instal·lant canonades soterrades a certa profunditat o bé en cossos d'aigua subterrània. A l'hivern, el fluid que circula per aquestes canonades absorbeix l'escalfor de terra i la porta a l'edifici per proporcionar calefacció. A l'estiu el funcionament és a la inversa: el fluid absorbeix la calor de l'edifici i l'allibera a terra, per proporcionar la refrigeració.

Geotèrmia per a generació d'electricitat (alta temperatura): en aquest cas es perforen pous geotèrmics profunds per arribar a les capes de la Terra on hi ha fluids calents o vapor. Aquests fluids s'extreuen a la superfície a través dels pous i es fan servir per fer girar turbines connectades a generadors elèctrics, per produir electricitat. Després de passar per les turbines, el vapor o els fluids es poden tornar a injectar al subsol per mantenir la sostenibilitat del recurs.

En tots dos casos, l'eficiència de la geotèrmia depèn de la

temperatura del recurs geotèrmic. La geotèrmia de baixa temperatura sol ser més accessible i s'utilitza a nivell local per a calefacció i refrigeració d'edificis, mentre que la geotèrmia d'alta temperatura es fa servir per a la generació d'electricitat en regions amb recursos geotèrmics més càlids.

Quins avantatges té?

La geotèrmia té diversos avantatges, com ara ser una font d'energia constant i fiable, tenir un baix impacte ambiental en comparació amb els combustibles fòssils i ser una opció sostenible a llarg termini. Tot i això, cal assenyalar que no totes les ubicacions són adequades per a la implementació de projectes geotèrmics, ja que la viabilitat depèn de la disponibilitat i l'accessibilitat dels recursos geotèrmics.

Catalunya és una de les regions europees on la implantació de la geotèrmia superficial és més lenta. El creixement registrat al país durant el 2022 va ser del 20% respecte del 2021, una xifra molt inferior a la de països capdavanters a Europa. A França l'increment en les instal·lacions de geotèrmia va enfilarse fins al 73%, segons dades de l'European Geothermal Energy Council (EGEC). Per sectors, les instal·lacions al sector públic representaven un 14% del total, amb una potència total instal·lada de 23,7 MWt. Per la seva banda, el sector privat, amb un nombre d'instal·lacions molt superior (el 76% del total), sumava una potència de 25,2 MWt.

Els envasos de vidre, ampolles,
pots i flascons van al cubell del
porta a porta o al contenidor verd.

**RECI
CLAR!**

És massa evident per no fer-ho.

Temptacions no saludables

Marta Jorge

Ja hem parlat al *Saps què menges?* en alguna ocasió que no hi ha galetes saludables. Com a excepció, potser podríem posar-n'hi alguna que haguem preparat a casa amb ingredients saludables i ben seleccionats. L'opció que analitzem avui és un exemple de com la indústria alimentària moltes vegades fa servir hams per fer creure que el producte que tenen a les seves mans és saludable. En aquest cas, el paquet de galetes ressalta a l'envàs que és un producte «ric en fibra». Vegem els ingredients:

INGREDIENTS

Farina de blat, sucre, greixos vegetals (palma, coco), cacau en pols, xarop de glucosa, gasificant (carboni d'amoni, carbonat de sodi), sal, sèrum làctic en pols, emulgent (lecitina de gira-sol), antioxidant (metabisulfit sòdic), aroma natural i aromes

INFORMACIÓ NUTRICIONAL (per 100g)

Valor energètic	1.824 kJ (433 kcal)
Greixos	11 g
dels quals: saturats	6,6 g
Carbohidrats	72 g
dels quals sucres	21 g
Fibra alimentària	4,2 g
Proteïnes	7,7 g
Sal	0,84 g

L'etiqueta pertany a unes galetes de xocolata. Com podem comprovar, el segon ingredient principal és el sucre després de la farina de blat. Tot i tractar-se d'unes galetes de xocolata, el cacau en pols el trobem a continuació del su-

cre i el greix. També conté greixos vegetals, entre els quals el de palma, que no és una bona opció. Per si no hi havia prou sucre, sota el cacau torna a haver-hi més sucre en forma de xarop de glucosa. A banda de la sal i el sèrum làctic, la resta dels ingredients són diversos additius amb acció estabilitzant, antioxidant o per augmentar el volum de la massa del producte en el cas concret dels gasificants.

Ens trobem davant d'un producte calòric i amb força sucre. Curiosament, el fabricant intenta posar el focus en l'elevat contingut de fibra del producte. No obstant això, si les recomanacions actuals diàries de fibra estan al voltant d'uns 25-30 grams de sucre diaris, per obtenir la petita quantitat de fibra que conté hauríem d'ingerir sucres i greixos no saludables que no compensen la ingesta, motiu pel qual és preferible obtenir la fibra necessària de fruites o verdures, molt riques en minerals i vitamines.

RECORDA

Tot i que hi ha moltes galetes a la venda, és molt difícil trobar-ne de saludables. Malgrat els reclams de la indústria, la quantitat de sucres afegits i greixos no recomanables fan que siguin un aliment de consum molt puntual. Com a alternativa, sempre podem triar 3 o 4 ingredients saludables (per exemple, civada, plàtan i cacauet, sense torrar i sense sal) per preparar unes galetes a casa, que permeten un caprici puntual amb ingredients de més qualitat, que contenen nutrients interessants per a l'organisme.

Premisa Comarcal

"Som la premsa de casa"

PERQUÈ HI
TENS MOLT A DIR
PREMI
REPORTATGE
SOLIDARITAT
PER A
ESTUDIANTS D'ESO
I BATXILLERAT

Bases a: www.premisacomarcal.cat

Amb el suport de :

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

El camí del Carrilet a Balsareny

Josep Girabal Guitart / Josep M. Mata-Perelló (Geoparc Mundial Unesco de la Catalunya Central)

El 1885 es va inaugurar la línia ferroviària de Manresa a Berga, prolongada el 1904 fins a Guardiola i amb una via més estreta fins a la fàbrica de ciment del Clot del Moro. Oficialment s'anomenava Ferrocarril Económico Manresa a Berga, i popularment el *Carrilet*. Aquell tren entranyable va fer el darrer viatge el 30 de juny de 1973. Ara és en alguns trams un camí de gran interès, i proposem una passejada per un tram que comença a Balsareny i va en sentit ascendent fins a prop de Cal Cansalada. Es pot tornar pel mateix camí, però aconsellem fer un recorregut circular baixant a la Colònia Soldevila i pel camí que voreja el riu i després la Séquia per tornar a Balsareny, i hi ha també una opció més curta per la Rabeia. A Wikiloc trobareu diverses versions d'aquests itineraris. El camí del Carrilet té un gran interès històric i paisatgístic. Entre els elements d'interès que anirem trobant en aquest passeig podem destacar:

El pont de la via. Una gran obra feta amb pedra i maó just al començament del recorregut, travessa la riera de Mujal, afluent del Llobregat. Es va construir el 1885 i es va eixamplar quan el carrilet ja no hi passava. Des d'aquí hi ha una bona vista de l'anomenat Repeu, la cinglera vora la qual va néixer el poble de Balsareny.

Terrasses fluvials. En el primer tram del camí es passa per terrenys al·luvials, fàcils de reconèixer pels abundants còdols, que van ser dipositats pel Llobregat quan hi passava fa milers d'anys. Ara la llera és molt més baixa, ja que l'erosió del riu ha enfondit la vall més de 20 metres.

Mirador sobre la resclosa dels Manresans. A menys d'un quilòmetre de la sortida, el camí s'apropa al riu, des d'on podem contemplar el gran meandre que forma l'antiga i elegant resclosa dels Manresans on comença la Séquia. En el vessant abrupte veurem unes curioses formes d'erosió anomenades *dames coiffées* i en català *pilars coronats*.

Les roques dels talussos. En bona part del recorregut la trinxera de l'antiga via posa a la vista les roques característiques de la zona: gresos i margues d'origen continental. Podem veure arreu la disposició i la naturalesa dels estrats, formats a partir de sediments dipositats aquí quan aquest lloc era una plana inundable ara fa a l'entorn de 34 Ma.

Anticlinal de Balsareny. En el recorregut podem veure que en un tram els estrats estan inclinats cap al sud, més endavant s'aplanen i més enllà s'inclinen cap al nord; l'anticlinal de Balsareny.

Nom del paratge: Camí del Carrilet. **Situació:** Comença al final del carrer del Carrilet, just a la cantonada del pati de l'escola Guillem de Balsareny. **Procedència del nom:** Va ser la denominació popular dels trens de via estreta. **Situació geològica:** Forma part de la Depressió Geològica de l'Ebre. **Importància geològica:** El camí permet una còmoda observació de les roques sedimentàries d'origen continental, i l'acció geològica del Llobregat i els terrenys al·luvials dipositats pel riu. **Materials geològics:** Gresos i margues de color rogenc, d'origen continental, també graves, sorres i llims de les terrasses fluvials. **Edat de la formació:** Els sediments que van originar les roques d'aquest indret es van dipositar entre finals del període Eocè i principis de l'Oligocè, fa a l'entorn de 34 Ma. Les terrasses fluvials tenen "tan sols" uns milers d'anys. **Curiositats:** Es deia que el Carrilet passava tan a poc a poc per la Rabeia que alguns passatgers saltaven del tren en marxa, collien un raïm d'una vinya i hi tornaven a pujar.

El Nen Jesús

Ignasi Cebrian

El mar i l'atmosfera, sempre interactuant

Des de fa segles, els pescadors d'Amèrica del Sud de la costa oest, sobretot els d'Equador i Perú, van observar que els corrents marins que venien del sud, normalment freds i de baixa salinitat (corrent de Humbolt), al voltant de Nadal i de manera recurrent, cada quatre anys eren càlids i afectaven dràsticament la pesca. A aquest fenomen climàtic se'l va anomenar *El Niño de Navidad*, *El Niño*. Amb el temps, aquesta nom local va ser pres per la comunitat científica internacional per descriure aquest complex patró climàtic que tenia efectes molt més amplis i globals.

Els corrents càlids associats amb *El Niño* provenen principalment de la part occidental de l'Oceà Pacífic, d'Austràlia. En general, els vents alisis, que bufen d'est a oest al llarg de l'equador, empenyen les aigües superficials càlides cap a l'Àsia Sud-oriental i Austràlia. Això fa que aigües més fredes i riques en nutrients pugin viatjar des de les profunditats de l'oceà a la regió de l'Amèrica del Sud i fertilitzin les aigües de la superfície, cosa que contribuirà perquè hi hagi bona pesca. Els corrents càlids no deixen pujar les aigües fertilitzants. Els vents alisis es debiliten, deixen entrar de

l'oest les aigües càlides, impedeixen l'ascens i fertilització de les aigües de superfície i afecten la pesca.

Aquesta redistribució de l'aigua càlida no només afecta els pescadors de l'Equador i Perú, pot afectar tot el planeta, ja que la transferència de calor des de l'oceà a l'atmosfera influeix en els sistemes meteorològics a escala mundial. És de tots conegut l'efecte papallona que diu que el batre de les ales d'una papallona pot provocar un huracà en una altra part del món. És només un frase metafòrica d'origen xinès que ens ve a dir que en un sistema on tot està relacionat, quan toques una part se n'alteren d'altres. Per tant, malgrat que el clima en una regió concreta és el resultat de la interacció de moltes causes, podem dir que «El Niño» pot afectar les nostres latituds mediterrànies. El patrons de precipitació es poden veure alterats; períodes amb temperatures anòmales depenen de com *El Niño* interacciona amb altres patrons climàtics globals i regionals, i impactes meteorològics extrems: onades de calor, tempestes o sequeres llargues. Per si no en teníem prou amb la sequera i altres afectacions degudes a l'emergència climàtica, ara haurem d'assumir algun regal inesperat de Nadal enviat pel cel des de l'altre punta del planeta.

ARTUR GUNNAU JAUMANDREU

Jordi Sardans
Fotos: Joan Closas

Cap de manteniment a Lemmerz i fundador de les empreses Lasser Salelles i Mecanitzacions Gannau, de 1983 a 1987 va ser regidor per CiU a l'Ajuntament de Sant Fruitós de Bages. Primer president de l'Associació Les Brucardes Esportiva SL i fundador de la discoteca Vestales-10, de mitjans a finals dels anys seixanta va ser el president més jove de la Societat Coral Sant Josep i va reestructurar l'entitat. Es considera fundador de la colla sardanista Dintre el bosc, el 1951, quan assajaven al bar Moka. Cantava amb la coral i feia teatre.

Quin record teniu dels bombardejos del 1938 de l'aviació franquista?

Vivíem al costat de la caserna que els republicans havien instal·lat al Col·legi Sant Ignasi i que l'aviació havia bombardejat més d'una vegada. Els soldats van construir latrines enfonsades, adossades a l'edifici del Museu, que donaven a un parterre de l'actual carrer Viladordis. Quan van caure les bombes damunt la caserna, alguns esquitxos de metralla es van es-

campar, van tocar el cap d'una veïna de costat de casa i la van matar. S'havia refugiat amb la filla en el túnel que encara hi ha a l'entrada del carrer Santa Llúcia. Ens amagàvem als baixos de casa. Una veïna, Caterina, casada amb un carabiner de frontera, quan tocaven les sirenes per anar al refugi, baixava l'escala i el primer que feia era trucar a casa, m'agafava i em duia al refugi d'una casa més enfonsada del davant de Santa Llúcia, que donava al torrent de Sant Ignasi. O, si no, ens quedàvem al de sota casa. El meu pare mai no havia volgut anar al

«Els esquitxos de metralla de les bombes van tocar el cap d'una veïna i la van matar»

refugi: es quedava al peu de la taula, ja que considerava que si l'havien de matar tant li podia passar a dins com a fora.

Com estava la caserna una vegada va ser abandonada pels soldats en la retirada?

Molt malament. Van deixar-la com si tot fossin escombraries. Es van endur les metralladores, però la resta de material el van apilar dins d'un munt de terra, on hi havia cartutxos, pólvora i sobretot moltes bales. En van deixar tantes que nosaltres, que

érem canalla, hi anàvem a jugar. Trèiem les càpsules i la bala per escampar-les per terra, fer-ne una tirallonga llarga i cremar-les amb un misto, que sempre duia a la butxaca. Érem inconscients i ens podíem haver fet mal.

Quins eren els vostres companys de joc?

L'Antoni Lladó i el Soler. El seu pare feia de majordom a Cal Serrano, que estava en coordinació amb la Fàbrica Blanca de Sant Pau. D'una a l'altra, feien el transport de gènere per mitjà

d'un carro, on posaven les bales de cotó. Moltes vegades, nosaltres dos ens ficàvem dins i fèiem també el trajecte. Recordo molt el Bartra, el gerent de la fàbrica, que vivia a la plaça de l'Hospital. Era calb. Les dones de la fàbrica avisaven les companyes quan entrava el director, tocant-se el capdamunt del cap. El fill petit es va casar amb una filla de les Pintures Planell, del capdavant de la baixada de la Seu. En aquells moments, Cal Serrano, la Fàbrica Blanca de Sant Pau, la Fàbrica Nova i la del Guix eren de Bertrand Serra.

La piscina municipal

Què recordeu de la piscina, els primers anys de la dictadura?

De ben petit, tot i que la mare m'hi posava pegues, anava a jugar a la piscina, inaugurada el 1932, amb l'amic Antoni Lladó, que va ser un bon nedador i waterpolista. A l'equip hi havia de portar Josep Alberti, de les assegurances, que era molt bo, Marc Casaponsa del carrer Santa Maria, el Montagut, que venia tripes al costat dels Bombers, Enric Millán, que va treballar a la Lemmerz, Descals, Estiarte... En vaig ser soci just després

de la guerra: recordo les primeres cassetes per canviar-nos de roba, la piscina mitjana i la petita per a infants, que s'hauria inaugurat el 1934, les dutxes... A dalt hi havia una terrassa que feia de solàrium, amb un petit quiosc. Els caps de setmana hi feien ball i per la festa major de 1947 s'hi va organitzar el I Campionat Local de Colles Sardanistes. Entre les dues piscines, s'hi havien fet vetllades de lluita lliure, boxa i d'altres espectacles. Hi vaig veure lluitar el drapaire Tort.

Cor de Sant Josep

Què en sabeu de la Societat Coral Sant Josep?

Hi vaig entrar seguint la tradició familiar, ja que l'avi i l'oncle n'havien sigut. Hi vaig anar quan feia d'aprenent a Cal Boy. Josep Boy era el president de l'entitat. Cantava amb la coral i feia teatre. Vaig estar en diverses juntes i vaig ser el president més jove. Tenia 28 anys. Pel que fa a la història sé que es va constituir el 1877 i el primer acte públic va ser el 27 de gener de 1878 a Joncadella. Entre els fundadors hi havia mossèn Jaume Castanyer i el director coral Antoni Vives. Sabem que l'1 de setembre de 1883, l'agrupació coral va participar en el Certamen Literari Musical dins del programa de la Festa Major de Manresa. Provisionalment, va ser dirigida per l'arxiver municipal Joaquim Sarret Arbós, que va substituir Magí Martí, traspassat. Les Noces d'Or es van celebrar el 23 d'octubre de 1927, sota la presidència d'Antoni Comellas, amb una àmplia vetllada literària i musical. Poc després es va formar una secció orfeònica dirigida pel mestre Cristòfol Ferrer, però el 1935 va desaparèixer. Durant la Guerra Civil es va dir Societat Coral Josep Anselm Clavé.

Com van ser els anys de la postguerra?

La postguerra va ser dura per a tothom. Després de la mort del director Cristòfol Ferrer, fins al 1946, el Cor no es va refer. El 1947 disposava d'una sala d'espectacles, el quadre artístic ja actuava regularment i des del gener d'aquell any el folklorista Francesc Vila va dirigir el cor i des del

1948 també s'encarregava de la Massa Coral Mixta. Per motius de feina va deixar el càrrec al manresà Ramon Escalé, que quan es va incorporar al servei militar va ser substituït per Marià Homs, fins a l'abril de 1952.

També va ballar sardanes?

Quan tenia disset anys, el febrer de 1951, amb Jaume Baraldés anàvem a casa de les noies que volien ballar sardanes dins l'entitat, a demanar permís als pares perquè les deixessin venir a assajar. Ens feien jurar que les tornàriem a casa sanes i estàlvies. Assajàvem sardanes en un altell del bar Moka. Al cap d'uns mesos, l'amic Baraldés va morir i ningú va saber de què. La mare era vídua i vivien al sector del Poble Nou. El 8 de juliol de 1951 s'havia fundat la colla sardanista Dintre el bosc.

Quines eren les principals activitats que es feien al Cor de Sant Josep?

A més de la festa de Sant Josep, es mantenien les seccions coral i elenc de l'entitat i es feien concerts i representacions teatrals a la sala d'espectacles. Per Setmana Santa i Pasqua es feien concerts de Passió i les Caramelles. També s'havien fet excursions de germanor per visitar altres societats corals.

Quina era la temàtica de les representacions teatrals?

Les primeres van ser de teatre catòlic. Tot seguit, l'entitat també va participar en sarsueles. Va sorgir el Quadre Escènic, que va durar deu anys. A partir de 1960, el teatre d'aficionats va entrar en crisi. Recordo que es feien representacions quinzenals dels Pastorets, el Tenorio... Remarcable era el nostre apuntador Teófilo Martínez.

Què va passar amb la colla sardanista?

No m'agradava la colla. La ruptura amb Dintre el bosc va començar amb la mort de l'amic Baraldés. Sense haver sortit encara a concurs, vam decidir fer una panera que en no tocar a ningú vam repartir-nos-la al Moka. Tenia una representació teatral i vaig arribar més tard. M'havien deixat un

got amb una barreja de diferents licors per rebentar-me. Em van haver de portar a casa. Vaig continuar una temporada, però després vaig decidir deixar-ho. Entre les activitats del Cor, fer teatre, cantar i anar a assajar sardanes no donava per més. Els dies de treballàvem tot el dia i els diumenges anàvem a fer manteniment a fàbriques, com l'Auxiliar Tèxtil Manresana, i fins a les dues havia de treballar a Cal Boy. Només em quedava la tarda del diumenge. Els dies de cada dia havia d'assajar al Cor, les caramelles i les obres teatrals. El 1988 Dintre el Bosc va retornar a la Societat Coral Sant Josep i uns anys més tard en van comprar l'edifici.

Què va ser el més important de la vostra presidència?

La reestructuració de l'edifici de la Societat Coral Sant Josep. Era propietat del metge Soler, que vivia a Barcelona; a Manresa tenia una casa al Born i també havia tingut un hospital per a tuberculosos al Berguedà. A l'edifici hi havia degoters, de manera que vaig parlar-hi per buscar una solució. Em va permetre fer obres, amb la condició de descomptar-les dels lloguers. Vaig contactar amb el paleta Ignasi Serra, que vivia a l'Era d'en Coma, que va diagnosticar el canvi de la teulada i d'unes bigues podrides. Vam fer un pressupost i ho vaig poder tirar endavant gràcies a la creació de la discoteca Vestales-10. Vam posar vàters interiors per a homes i dones i vam canviar portes. Vam ajustar les cortines de l'escenari i vaig fer obrir una finestra amb un vidre, des d'on el discjòquei pogués veure la reacció dels balladors quan fèiem música per al jovent, els caps de setmana. El 1972 vam tenir de discjòquei Valentí Munt i el pintor Esparbé hi va pintar uns murals d'uns motoristes amb casc.

Així va ser fundador de la discoteca Vestales-10?

Sí. Crec que va ser la primera de Manresa, el 1964, però poc després ja van sorgir Peter's i Lord King. Després va venir el Mànnix, el 1971. Del Vestales-10 me'n vaig cuidar personalment, així com de les obres

estructurals. La discoteca,, on es ballava de tot, des del twist al rock, ens va anar molt bé per poder pagar les obres i va finançar diverses activitats de juntes posteriors.

Quina va ser la relació amb Josep M. Descarga?

Vam ser molt amics. Anàvem a casa seva al carrer Sobrerroca a buscar la llet. Durant la meua presidència van ser directors del cor Damià Rius, Ramon Escalé i Josep M. Descarga. Feliu Farràs va estar molts anys de secretari.

Professions

Com va ser l'estada a La Salle?

Amb onze anys em va cridar el director per proposar-me fer d'ajudant de cuina i cambrer dels interns i dels sopers, a canvi de tenir estudis i menjar de franc. Entrava a les set del matí i arribava a casa a les deu del vespre. Vaig aguantar tres anys.

Quina era la vostra feina a Lemmerz?

Vaig ser cap de Manteniment del departament elèctric. L'empresa també tenia la caldereria Forces del Llobregat, de Sallent, que dirigia Vicenç Serra. Havíem fet rodes de turismes, camions i tractors. Vaig estar tres vegades a Alemanya a la casa mare, a Bad (Königswinter), prop de Bonn. Vaig tenir la sort de comptar amb una bona plantilla d'operaris. Joan Domínguez, que va ser soci del restaurant Bellavista, Josep Arasanz Novales o Lluís Sánchez Seuba, de Mecsa. En el departament hi havia electricistes, torners, mecànics i paletes. Vicenç Serra era el cap global i jo de manteniment.

Quin era el procés de creació i tractaments de les llantes?

Ens venien el fleix en uns rotlles de cinc o sis tones cadascun, el desentrotllàvem, tallàvem el tros que calia, l'entrotllàvem, el soldàvem i dins la màquina trèiem les rebaves. Després els portàvem amb uns cilindres per adaptar-los a la forma del pla del pneumàtic. La majoria passaven a una cadena de pintura, on les treballàvem automàticament i d'altres a mà, com les del tractor i del camió,

«L'experiència em demostra que en els negocis no hi poden entrar ni familiars ni amics»

sobretot Ebro. Un cop acabades les enviàvem a la Seat, Ford, Volkswagen i les marques d'aquell moment.

Quan marxeu de Lemmerz, us planteu pel vostre compte?

Començo com a electricista de moment, fent també una mica de mecànic i caldereria. Amb els fills, ens vam posar primer en un taller de Sant Fruitós de Bages, perquè ja vivíem a les Brucardes. Quan se'ns va fer petit, tres dels fills i jo vam anar al polígon de Salelles, on vam muntar Lasser Salelles, ara propietat de les Espècies Teixidor. L'experiència demostra que en els negocis no hi poden entrar ni familiars ni amics.

Tot i així teníeu empreses amb ells?

L'Antoni Lladó tenia els Recanvis Remi i amb el Clop de Sant Joan de Vilatorrada eren molt amics i van muntar una botiga de venda de la gamma blanca al carrer del Bruc, xamfrà amb Llum, que es deia Recanvis Bruc, en una casa que era de la *Dibuixanta* de la placeta de Sant Miquel. Com que no es podien cuidar de la botiga, se'n va fer càrrec el meu fill Artur, que més tard va passar a sota Sant Joan de Déu.

Què va passar amb la crisi del 2012?

Treballàvem per a Metalbages de Santpedor, Tecniacero, Metalmobel de Miquel Sandiumenge de l'avinguda Pirelli. Estava jubilat i en vaig quedar al marge, a pagar els deutes, això sí. Recordo que fèiem moltes

peces petites per a Metalbages, però amb la crisi no es venien i van haver de treure treballadors i fer reducció de contractes, exactament igual va passar a Tecniacero quan va baixar molt la demanda. Tot i treure part del personal, finalment vam haver de plegar i el 2012 va quedar desmantellada la nostra empresa de Salelles.

Afició

Què recordeu de la Penya Mig Camp del Pujolet?

En vaig ser membre perquè un meu tiet, Eudald Parcerisas, els arreglava la gespa. El seu fill, Pere, era un cosí de la meua dona. Anàvem al futbol a la tarda per animar l'equip i ens reuníem a l'entorn del quiosc de prop de l'entrada.

Quina va ser la relació amb el CB Manresa?

Vaig començar sent soci, després de junta, delegat de camp i directiu. Recordo les presidències de Miquel Sandiumenge, el fuster Margó... Els directius Teixidor, Holgado, Botifoll, Fontanet, Dalmau, els germans Mestres i Pere Martí dels ciments. D'entrenador, era especial, *el bocadillo* Garcia, que va néixer a Santa Llúcia.

Sant Fruitós

Com és que anéssiu a viure a les Brucardes?

Anàvem sovint al restaurant de les Brucardes, on el propietari, Martí Iglesias, casat amb Sabina Brucart, ens va proposar de quedar-nos una parcel·la: vaig ser-ne primer veí el

1972 i primer president de l'Associació Les Brucardes Esportiva SL.

El 1983 va ser regidor de l'Ajuntament de Sant Fruitós?

Sí. Vaig sortir elegit com a número 11 per les llistes de Convergència i Unió, amb l'alcalde Eduard Casajua. Recordo que en aquells quatre anys es va asfaltar les Brucardes, on també hi vivia el matrimoni Ignasi Sala amb la Teresa Descals, i es va fer el primer pavelló.

També va ser fundador de l'AMPA de Sant Fruitós?

Sí. Des de l'associació em van elegir president del centre social que es dedicava a activitats teatrals, semblants a les del Cor de Sant Josep. Hi ha una sala de reunions i també s'hi feia ball.

el perfil

Artur Gannau Jaumandreu va néixer a Manresa el 20 de maig de 1933, al número 39 del carrer de Santa Llúcia, damunt la botiga de Cal Volant, de Joan López, que «tenien comestibles, elaboraven *tocino* i venien carn». Per darrere, donaven als Arcs de Santa Llúcia, on hi havia tres cases del López i tres del Bogunyà. També, el carrer Merdisser, als darreres de Sobrerroca, que ara s'ha reformat com a carrer del Balç. En aquella època, «molta gent no tenia wàter a casa i anava a fer les seves necessitats allà, on tampoc hi havia llum. Calia estar molt alerta!». De pares manresans, Francisco i Pepeta. Ell paleta i la mare dobladora a la Fàbrica Nova. Comença a estudiar amb el mestre Benito, que «coixejava», en un pis de la placeta Creus, sota la impremta Cors. Al cap d'un any passa a l'Acadèmia Miravittles, regentada per un matrimoni de Barcelona, que es van establir al carrer Talamanca. Tot seguit va passar a l'Acadèmia Masegú, on ara hi ha el Cor de Sant Josep. «Hi vaig estar tres anys. Ja s'havia acabat la Guerra Civil i el Tatjé –el pare del que va estar a Ràdio Manresa– ens portava al parc de la Seu, amb pas militar a fer la instrucció i cantar els himnes nacionals». Amb onze anys passa a la Salle del carrer dels Esquilets i s'hi està fins als 14. «Em van fer anar tant a missa que la vaig avorrir».

Treballa a l'Electricitat Boy del carrer de Na Bastardes, on fa els quatre anys d'aprenentatge i dos d'operari. La mare era creient i tenia molta fe en la Creu de Caravaca, «on hi ha una oració que m'havia de servir per lliurar-me del servei militar. Me la vaig posar a la butxaca i quan vaig anar al carrer Tallers de Barcelona, on feien el sorteig, va coincidir que era el primer any que feien excedència de contingent, i me'n vaig escapar». Només va fer quatre mesos

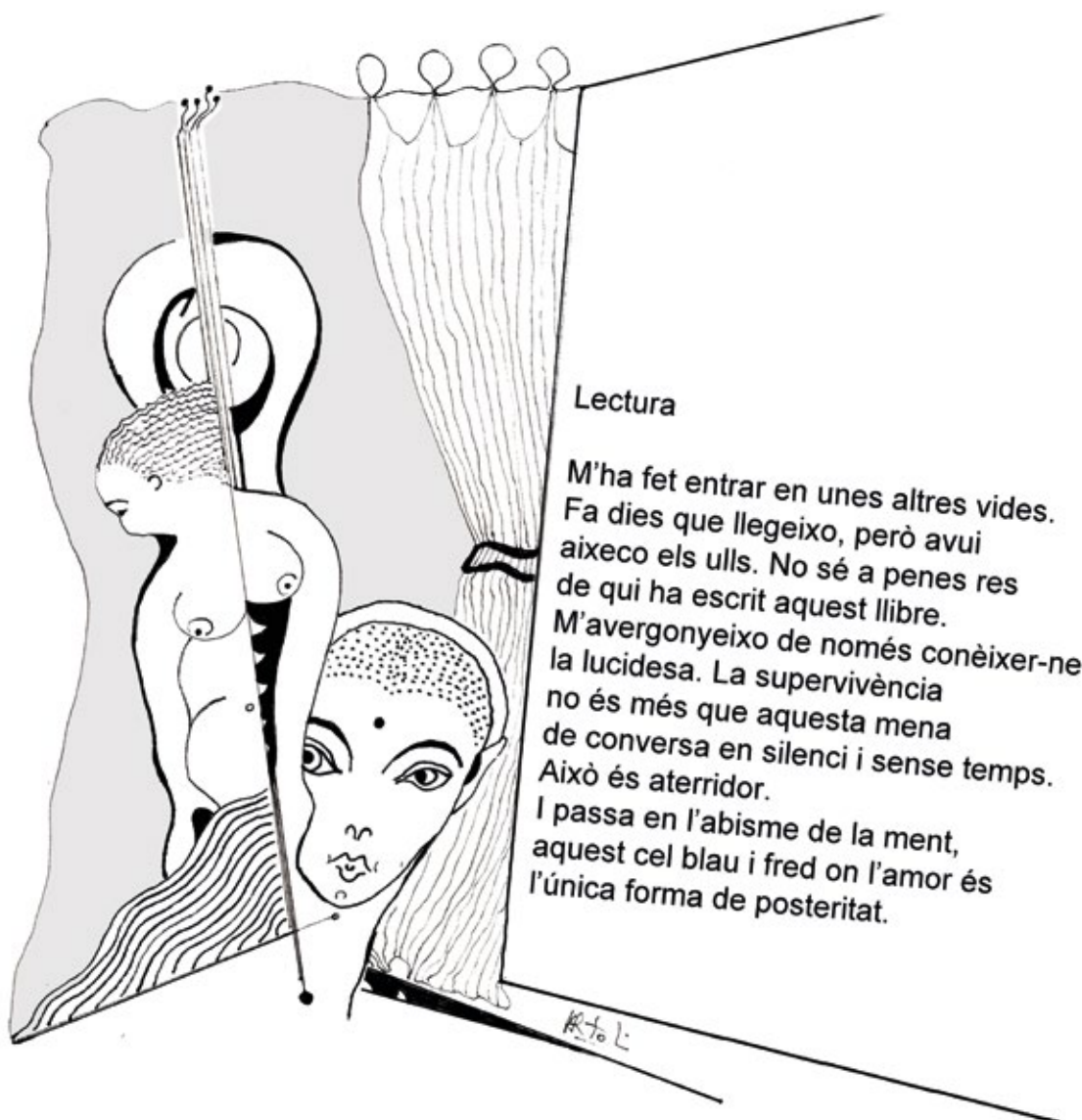

de campament a Sant Climent Sescebes. Entra a treballar a Casals Cardona Industrial, que dirigia Ramon Casals. Va fer reparacions a casa de la caldereria d'Enric Calderer Casals, del carrer del Bruc, a l'empresa Oxigen i a Construccions Metàliques, que està en l'origen del naixement de Lemmerz, coincidint amb la compra d'un magatzem al carrer Francesc Moragues. Va estar-hi 33 anys, com a cap de departament de la part elèctrica. Després es va muntar pel seu compte amb les empreses Laser Salelles i Mecanitzacions Gannau fins a la crisi del 2012. Un dels seus fills, Carles, es va associar amb Baltasar Grané, d'Industrial Elèctrica Manresana, i va fundar Bricoelectric Manresa SL al carrer de la Pau i el va convertir uns anys en apoderat de l'empresa. S'havia casat als 23 anys amb Montserrat Santasusana Comella, que va conèixer al Cor de Sant Josep i que va morir «entre els meus braços» el 5 de gener de 2022. Jubilat des del 1998, els negocis van quedar en mans dels fills.

cultura

quadern obert

Antolina Vilaseva

Lectura

M'ha fet entrar en unes altres vides.
Fa dies que llegeixo, però avui
aixeco els ulls. No sé a penes res
de qui ha escrit aquest llibre.
M'avergonyeixo de només conèixer-ne
la lucidesa. La supervivència
no és més que aquesta mena
de conversa en silenci i sense temps.
Això és aterridor.
I passa en l'abisme de la ment,
aquest cel blau i fred on l'amor és
l'única forma de posteritat.

Dibuix: Antolina Vilaseca

Poema: "Lectura", del llibre *No era lluny ni difícil*. Joan Margarit (1938-2021)

Ballant amb els records d'Isabel Ribas

Jodi Estrada
Fotos: Arxiu familiar

Aquest gener es compleixen 40 anys de *Le ciel est noir*, un espectacle icònic de dansa-teatre que la ballarina manresana Isabel Ribas va crear i coreografiar al final de la seva vida, tan curta com intensa i fecunda.

Només tenia 24 anys quan Isabel Ribas va aclucar els ulls, després d'haver emmalaltit dos anys abans, quan es trobava a la flor de la vida i en un moment professional molt dolç com a ballarina i coreògrafa. Nascuda a Manresa el maig de 1959, Ribas va iniciar-se en el món de la dansa freqüentant les classes que la ballarina sabadellenca Sabina Rocamora impartia a l'Esbart Dan-saire. Tal com explica Goretti Ribas, germana de la Isabel, «a la meva germana li costava dormir, i va ser el metge qui va recomanar a la mare de fer-li fer una activitat que la cansés». Que la inscrivissin a fer ballet i no pas a practicar un esport no és casual. L'avi matern era sastre i pianista, d'aquí que la mare de la Isabel també estudiés piano, però quan va anar al Liceu i va descobrir que s'hi feia ballet, a casa van dir-li que això no feia per ella, de manera que va quedar-li aquest desig frustrat.

Un desig que va heretar i va fer realitat la filla, que va continuar formant-se amb Olga Roig i després amb Alba Vila. Roig la recorda com «una nena molt espavilada, amb uns ulls negres i grossos que ho absorben tot». I afegeix: «La tècnica s'adquireix, però ella ho tenia tot: disciplina, tècnica, caràcter, sensibilitat, creativitat». En aquella època, Alba Vila, filla del compositor i director de la Capella de Música del Burés Francesc Vila, feia classes de dansa clàssica i espanyola els dissabtes al matí a Esparreguera. Ribas va assistir-hi durant un curs, després del qual Vila va adreçar-la a l'escola de dansa clàssica de Joan Magrinyà, que també era professor de l'Institut del Teatre: «Era una noia amb molt potencial, que aprenia molt de pressa».

Debut

Una vegada instal·lada a Barcelona, compagina les classes a l'Institut del Teatre, on acabarà especialitzant-se en dansa contemporània, amb la participació durant dues temporades (del 1976 al 1978) en el Ballet del Gran Tea-

tre del Liceu i l'assistència en cursos d'ampliació de dansa moderna i jazz amb Anna Maleras, a més de fer una estada a l'Escola Superior de Dansa de Canes (Provença), que dirigia Rosella Hightower. El seu debut com a ballarina es produeix l'any 1975, amb el Ballet Contemporani de Barcelona, fundat aquell mateix any pel ballari i coreògraf Ramon Solé. També intervé en produccions del Ballet-Teatre de Barcelona, sota la direcció de Klara Kmito.

En finalitzar els estudis de dansa a l'Institut del Teatre, amb altres companyes funden el col·lectiu Heura Dansa Contemporània. La ballarina Montserrat Colomé remarca com ja de bon principi Ribas va destacar com a coreògrafa. A *Com et dius nena?*, Ribas va confeccionar un espectacle de dansa teatralitzada a partir dels records del primer dia d'escola dels components del col·lectiu. Aquest muntatge va ser guardonat amb el segon premi al concurs internacional de coreografies de Nyon, a Suïssa. La coreografia de *Laberint*, una creació conjunta inspirada en una pintura d'Antoni Tàpies, va merèixer un tercer premi a Bagnolet (França). A partir d'aquesta obra, el director de cinema Agustí Villaronga va rodar el curtmetratge homònim amb què va guanyar l'any 1980 el Premi Sant Jordi de Cinematografia.

Uns mesos abans, Ribas deixa Barcelona i s'estableix a la ciutat alemanya de Wuppertal, on s'incorpora a la companyia de dansa-teatre Tanztheater Wuppertal, creada per Pina Bausch el 1973. És treballant aquí on coneix Arthur Rosenfeld, un ballari i actor nord-americà que esdevindrà la seva parella artística i sentimental. Rosenfeld, que actualment viu entre Catalunya i Holanda, comenta que Isabel Ribas «era una noia oberta i molt desperta, amb un gran talent per a la coreografia». Junts comparteixen els muntatges *Keuschheitslegenda* (1979), *Una peça de Pina Bausch* (1980) i *Bandoneon* (1980), estrenats tots tres a l'Òpera de Wuppertal. Rosenfeld, membre de la companyia des de l'inici, assenyala que Isabel Ribas era la més jove d'un

grup format per 26 ballarins, amb el qual van actuar en diverses ciutats alemanyes i de l'estranger: «El 1980 vam ser a Barcelona, al Mercat de les Flors, on la modernitat de la nostra proposta, consistent en una manera nova d'entendre la dansa i el teatre, va representar un xoc en el moment en què el país tot just començava a despertar d'un franquisme letàrgic».

Malaltia

Va ser durant una gira per Amèrica del Sud, el 1982, que Ribas comença a trobar-se malament. Segons explica la seva germana, li diagnostiquen un limfoma: «Tot i el tractament, continuava treballant. Cada mes, durant la quimioteràpia, la mare era allà amb ella. Recordo que aquell estiu jo també la vaig acompanyar. Fins més tard no vaig ser conscient d'aquella gran fortalesa seva. Estava malalta, però no es planyia. Mantenia l'ànim i l'energia per seguir assajant, ballant i creant. Va provar teràpies alternatives, però en empitjorar va decidir tornar a Barcelona, on va compartir pis fins al final amb la seva amiga Montse Colomé».

És durant aquests darrers mesos que Ribas, sobreposant-se al defalliment, idea la coreografia de la seva obra pòstuma, *Le ciel est noir*, que cada matí assaja amb antics components del grup Heura (Carme Vidal, Lola Puentes, Antonio Moreno, Mònica Goday, Remei Barderi, Marianna Rosselló i Àngels Margarit, actual directora del Mercat de les Flors) i amb Montse Colomé, que l'ajuda en la direcció; Ramon i Martí Colomina, que hi toca la guitarra; Jürgen Müller, un dels fundadors de la Fura dels Baus; i Agustí Villaronga, que s'ocupa del vestuari. Colomé recalca que «la Isabel va dedicar-se en cos i ànima a la creació d'aquesta obra, que va titular amb un vers d'un poema de Théophile Gautier que recordava Carme Vidal. I és que va muntar l'obra a partir dels records d'escola i infantesa de cadascú de nosaltres».

El resultat és, per dir-ho en paraules del cronista del di-

Arthur Rosenfeld i Isabel Ribas actuant al Wuppertal Tanz Theater de Pina Bausch

ari *El Público*, «una combinació entranyable de records quotidians dels anys 50, bogeries personals i generals, i multitud de petits detalls carregats de bon humor. Tot això dona com a resultat el més important per a un espectacle: un treball ben fet, sorprenentment divertit, una simbiosi molt lloable de dansa i teatre». Roger Vilac, en un article titulat *Heura dansa contemporània*, publicat al setmanari *El Temps*, posa en relleu «la bellesa de les imatges, l'estètica del vestuari, els jocs de llums, els records que ens evoquen els personatges que hi trobem, les coses que han deixat de significar alguna cosa, la por que aquest món endarrerit s'esvaeixi sense haver-lo fruit de nou, sense haver-lo contemplat des de l'altra part del mirall».

Malauradament, Ribas no va ser a temps de veure'n l'estrena al Condal del Paral·lel, el gener de 1984. Quan va morir, el 14 de desembre anterior, Rosenfeld i Colomé van agafar el relleu de la coreografia i la direcció. Com si fos ara, Colomé encara recorda quan se la van endur cap a l'hospital: «Va acomiadar-me amb un somriure trist. Totes dues sabíem que no ens tornàriem a veure més. L'he plorada molt.

LLIBRERIA – PAPERERIA
RUBIRALTA 100 anys
Born, 24
08241 Manresa
Tel. 938724130
rubiralta24@hotmail.com

EDICIONS **PARCIR** SELECTES
LLIBRES PARCIR
▪ Àngel Guimerà, 74
▪ 08241 Manresa
▪ Tel. 93 873 38 82
▪ www.parcir.com
▪ parcir@parcir.com

Era la primera vegada que la mort se m'enduia algú de tan a la vora i tan jove».

Records

Per a la Goretti, que també va fer piano, dansa i ara exerceix de mestra de música en una escola pública, els records encara són ben vius. Sobretot els records dels últims temps, quan la germana va tornar, «molt tocada per la frustració i la impotència, i és que no és fàcil assumir, amb poc més de vint anys, que el temps se t'acaba». En les llargues hores de repòs, la recorda escoltant música clàssica i també pintant: «Va tenir una vida curta, però va saber aprofitar-ne tots els moments, com a dona emprenedora que sempre va ser».

Al cap del temps, la casualitat ha volgut que Montse Colomé i Arthur Rosenfeld actuessin plegats el març passat a la ciutat de la Isabel, en l'espectacle *Moriu-vos*, dirigit per Sol Picó. Dos mesos després, Montse Colomé va tornar al Kursaal en el muntatge *Rèquiem Nocturn*, que s'inicia amb el record d'una amiga que mor. Una amiga que, al cap de quaranta anys, perviu en el record de la família, els amics i de tothom qui estima la dansa, tot reconeixent Isabel Ribas com una de les precursoras de la dansa-teatre a casa nostra.

Isabel i Goretti Ribas el juliol 1981 a Wuppertal

lèxic a la manresana

Sant Iscle

Jaume Puig

En relació amb el pas del temps, i per explicar que el dia creix, la cultura popular sol fer servir dates assenyalades del calendari, tradicionalment vinculades a algun sant. Entre d'altres, es diu: *per Sant Esteve, un pas de llebre* (26 de desembre) –perquè el dia encara creix poc– o *per Sant Antoni, un pas de dimoni* (17 de gener), perquè ja ha guanyat una mica de terreny al matí i molt al vespre.

Hi ha moltes més dites sobre aquest tema, però aquí el que ens interessa remarcar és que en el parlar de Manresa i en bona part del català central la *t* final de la paraula **sant es pronuncia**, si el mot següent comença per vocal. És el cas de sant Esteve i sant Antoni, i de noms ben manresans com sant Ignasi o sant Andreu (i la Fira de Sant Andreu), on la *t* sona, com es fa en les combinacions: *aquest home o cent anys*. Des del punt de vista lingüístic, se'n diu *sensibilització* i les noves generacions de parlants la van perdent, però caldria mantenir-la. Un bon exemple és el del mas i l'església romànica de Sant Iscle, al costat de la Séquia i dins del terme de Sant Fruitós de Bages, en què la *t* es pronuncia clarament.

Podeu fer arribar les vostres aportacions a elpou@elpou.cat o via Twitter, amb l'etiqueta #bagesisme.

Baixador dels Catalans (1971)

J. S. Foto: Antoni Quintana Torres

La fotografia presa des del carrer de la Séquia es va fer poc després de la inauguració del nou baixador dels Ferrocarrils Catalans el 9 de juny de 1971, amb entrada pel carrer Primer de Maig, que dona actualment al carrer d'Aragó. Era una altra obra impulsada per l'alcalde Soldevila, que volia renovar les comunicacions viàries de la ciutat i treure les vies del centre, amb l'eliminació dels passos a nivell. El nou baixador substituïa el de Manresa Centre, situat al carrer Saclosa, que feia travessia amb la Prolongació Guimerà, quan es va tancar el 6 d'octubre de 1969. El darrer tren va ser el número 210, que va sortir a les 13 h 14 min, en direcció a Barcelona, i va fer a marxa lenta el trajecte fins a Manresa Alta. En primer terme, observem les dues vies: la de l'esquerra provinent de Manresa Alta acabava el trajecte al baixador del fons de la imatge i la via de la dreta anava cap al carrer de l'actual Font del gat –avui ja no hi és–, principal via urbana que travessava fins a l'arribada del ferrocarril a Súria, per satisfer la demanda de les mines. Pel que fa a les instal·lacions ferroviàries s'observa que la via encara no està electrificada i no hi ha catenària, només es veuen cables elèctrics en pals de fusta, com les travesses. Observem també unes vies de recanvi abandonades a l'esquerra, fins al punt que comencen a estar tapades per les plantes que creixen al voltant. Els murs de formigó a dreta i esquerra de la fotografia, que envolten la via, es van construir expressament per cobrir l'actual carrer de la

Séquia. Cal remarcar que el 1964 hi havia hagut el xoc entre un tren de passatgers i un de mercaderies a l'alçada del carrer de Camps i Fabrés i que l'estació de Manresa Riu havia anat perdent activitat al llarg dels anys seixanta, amb la competència del transport de mercaderies amb camions.

Paisatgísticament, a l'esquerra es veu el darrere del primer edifici del carrer Camps i Fabrés, a la planta baixa del qual hi havia la nau del taller de fabricació de pintes i lliços per a telers de cinteria de cal Lladó. Al darrere del baixador es veuen els blocs de pisos posteriors a l'ambulatori i el gran bloc de color blanc que hi ha a l'inici del carrer Major del Poble Nou, que aleshores eren de construcció recent. A la dreta del baixador destaca la manca d'edificis de pisos del carrer d'Aragó, on hi havia instal·lacions industrials i, més lluny, es veu el grup de cases baixes i blocs de pisos del Poble Nou, al voltant del carrer de Sant Josep. Al fons, a l'esquerra, es veu el turó del Puigberenguer i al darrere s'alça el Collbaix. Segons explica l'expert en ferrocarrils catalans Carles Salmerón, l'estació ferroviària constava d'un edifici, dues vies, una de 164 metres i l'altra de 116 de longitud, amb dues andanes de 114. Com que era una estació terminal, estava situada en perpendicular a les vies, tenia una superfície de 1.061 metres quadrats i disposava de planta baixa i tres pisos. Construïda en formigó i maó, la coberta de les vies tenia forma de volta rebaixada, feta en fibrociment (uralita).

www.guiamanresa.com

GUIA CULTURAL, SOCIAL I COMERCIAL DE MANRESA I LA CATALUNYA CENTRAL

TEATRE. Joan Morros

La plaça del Diamant

El primer plat fort de la nova temporada de teatre al Kursaal arribarà els dies 20 i 21 de gener. Es tracta d'una nova versió del clàssic de Mercè Rodoreda, *La plaça del Diamant*. En aquesta ocasió, el muntatge és una producció del Teatre Nacional de Catalunya dirigida per Carlota Subirós i amb dramaturgia de Ferran Dordal. Si al Kursaal ja havíem vist una versió amb tres colometes: Mercè Pons, Montserrat Carulla i Rosa Renom, i una altra amb Lolita Flores com a única intèrpret, ara és agradablement sorprenent que el paper de Natàlia, la Colometa, el representin deu actrius, amb l'afegit de la música en directe de Clara Aguilar. Un muntatge que, a diferència dels anteriors, se sosté sobre quatre pilars: la paraula, la música, l'escenografia i el moviment.

MÚSICA. Joana Vilar

Clàssica i swing

Aquest mes de gener arriba al Kursaal *El Pessebre*, l'obra de Pau Casals i Joan Alavedra que presenta un clam per la pau, interpretat per l'Orquestra de Cambra de Vic i l'Orquestra Terres de Marca, amb quatre cors de la Catalunya Central i solistes de renom. Serà el diumenge 14 de gener, a les 18 h. El mateix espai també ens ofereix els concerts del solsoní Eduard Gener el dia 19, a les 20 h, que presenta el seu disc *Swing de comarques (Jezz, 2022)*, i del grup de gòspel Barcelona Gospel Messengers, una de les bandes participants al concurs de TV3 que ja està fora de graella *Oh Happy Day*, el dia 26, a les 20 h. I, per acabar, consignar que pel Voilà hi passarà Guiu Cortés, cantant d'El Niño de la Hipoteca, en solitari, el divendres 19 de gener, a les 21 h.

ART. Maria Camp

Tres artistes de casa

Encetem l'any amb tres exposicions d'artistes de Manresa i el Bages. Comencem al Cercle Artístic de Manresa, on fins al 12 de gener podreu veure la ja tradicional mostra de Petit format, en què membres de l'entitat exposen una obra creada amb el mateix suport i dimensions. A la Casa Lluvià hi trobareu l'exposició *Màcules*, una sèrie pictòrica de Jordi Soldevila i Segura, que neix de l'observació dels terres de la ciutat per on circulem i sovint ens passen desapercebuts. La podreu visitar fins al 20 de gener. I a l'Ateneu Popular de Ca la Teia, de Santpedor, hi podreu visitar fins al dia 27 *Passions*, de Ferran Serra i Ferrer. Una selecció del seu treball pictòric, de caire hiperrealista i amb un domini de la tècnica caracteritzat per la minuciositat i el perfeccionisme del traç.

VINS

Pilar Garcia,
sommelier de Las Vegas

La Baula-20

El celler Can Serra dels Exibis Viticultors, una masia ubicada al terme de Navàs, en un dels masos més antics de la comarca, és memòria de la nostra viticultura. La seva filosofia és de respecte total per la terra que cultiven, amb una viticultura ecològica i biodinàmica pionera al Bages. L'enòleg Joan Soler sap molt bé com extreure d'aquesta terra tot el potencial de varietats autòctones com el mandó i la sumoll. La baula és l'anella d'una cadena i és utilitzada sovint com a metàfora per descriure els pas-

sos evolutius d'una espècie, cultura o tradició. I la Baula-20 és un vi de color vermell intens, de bona estructura, que sorprèn perquè cap de les dues varietats tenen molt de cos. Al nas és herbaci, fresc, fruita vermella, flor seca, espècies i mineral. En boca és expressiu i gustós, fluït i lliscant, i manté una acidesa marcada. Les fruites i les espècies hi són presents amb persistència i deixen un gust llarg i agradable. Excel·lent per la textura melosa i el paladar afruitat.

Preu de venda: de 22 a 24 euros

Farinera de les Obagues o 'La Favorita'

Lluís Virós

En el paratge de les Obagues, entre el Cardener i la via del tren, des del segle XVII s'aprofitava l'energia hidràulica per a dos molins, els polvorers i un de fariner popularment dit de les Obagues, que es convertirà el 1861 en la primera farinera industrial de Manresa. La Favorita és al km 25 de la carretera d'Esparreguera, l'actual C-1411b, i va ser bastida en estil industrial tradicional i ampliada el 1871. El cos principal, refet el 1924 després d'un incendi, està signat per Alexandre Soler i March, un fet que no es coneixia fins ara, i se li atribueix l'edifici de les sitges de 1916. La indústria està abandonada des del tancament als anys setanta.

En el conjunt destaquen tres construccions: la principal, que està alineada amb el riu i té vuit cossos, l'edifici de magatzem i sitges, i un moll de càrrega situat a l'alçada de la via. Totes tres estaven unides per passarel·les metàl·liques cobertes, que es van desmuntar parcialment per seguretat. Pel que fa a l'edifici principal, els cossos del sud són els més antics i sembla que eren del molí original. Soler i March va reconstruir el cos més gran aprofitant la major part dels murs de càrrega exteriors, el va aixecar canviant les golfes per un tercer pis, va escapar la torre del dipòsit i hi va afegir elements decoratius de caire noucentista com les cornises sustentades per arcuacions de maons o els petits capcers a cada punta de la teulada. També va refer l'estructura en formigó que ha fet més sòlid l'edifici. És de planta

rectangular, planta baixa i tres pisos, amb coberta de teula a dues aigües. L'edifici de sitges destaca per la verticalitat. Està dividit en dos cossos, un d'accés a les sitges al nord, de tres plantes i amb el cos d'escala en forma de torrassa. Les sitges estan en un cos de base rectangular, amb un sòcol de pedra acabat en ceràmica verda i la resta de mur és de maó arrebossat i pintat, amb pilastres d'obra vista. Sota la coberta hi ha dues plantes amb finestres. La teulada és a doble vessant i cal remarcar els gran ràfecs suspesos sobre tornapuntes. Entre els edificis hi ha un pati separat de la carretera per una tanca de ferro.

El catàleg de Manresa en protegeix la volumetria, les façanes i la xemeneia, per la importància social, econòmica i artística, com a referència del passat industrial. La van fundar un grup de socis, entre els que hi havia Vicenç F. Gabriel, primer president de la Cambra de Comerç i Indústria de Manresa. El va succeir en la gestió el seu gendre, Sants Yellestich. Dos dels seus socis, Casajuana i Masana es van separar el 1918 per fer la nova farinera de La Florinda.

PER SABER-NE MÉS: Esteve Serra, Lluís Virós, Lucía Juárez i Jaume Serra, *Estudi per a la creació de rutes del patrimoni industrial de Manresa*, treball inèdit per a l'Oficina de Turisme de Manresa, 2007. Raquel Lacuesta (amb la col·laboració de Francesc Balañà i Lluís Cuspina): *Alexandre Soler i March arquitecte*. Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Manresa, 2018.
DOCUMENTACIÓ: Arxiu Comarcal del Bages, fons arxiu municipal de Manresa, permisos d'obres, exp. 23672.

Llorenç Capdevila

Llegir Barcelona

El bagenc David Clusellas és un intel·lectual inquiet que ha dedicat temps a diferents tasques més o menys creatives: ha treballat a la ràdio, ha exercit de tècnic de cultura, ha fet de traductor, ha escrit narrativa... Com a narrador, de fet, destaca per la seva sensibilitat en els textos que escriu com a integrant del col·lectiu Lola Palau. I ara, a més, acaba de publicar la versió catalana –originalment escrita i publicada en francès– d'un assaig rigorós, ben documentat i amè, que ofereix una passejada –més literària que geogràfica– per la Barcelona de les darreres dècades.

Llegir Barcelona (PAM, 2023) reflexiona sobre la Barcelona d'un període històric recent i interessant, el que va del Fòrum de les Cultures –aquella Barcelona que s'havia transformat al voltant dels Jocs Olímpics i que pretenia ser el summum de la Modernitat– fins a la que pateix els efectes de la crisi econòmica i veu el creixement de moviments contestataris com els Indignats o l'augment del sobiranisme. I ho fa a partir de l'anàlisi de sis obres de ficció, sis novel·les escrites i publicades durant aquest període, que retraten la ciutat des de diferents expressions lingüístiques –dues són escrites en català, dues en castellà i dues en francès– i des de diferents perspectives, si bé la majoria retraten els efectes de la borratxera post olímpica i, sobretot, el desencant que la segueix. Els textos de Mercè Ibarz, Marta Rojals, Mathias Énard, Grégoire Polet, Eduardo Mendoza i Milena Busquets serveixen a David Clusellas per analitzar i mostrar com ha estat la representació literària contemporània de la capital catalana. No es tracta, però, d'una obra d'interès local. El llibre de Clusellas pot resultar interessant a qualsevol amant de la literatura, o a qui interessin els processos socials en una gran ciutat o els canvis que han viscut Barcelona i Catalunya en les darreres dècades, molt més enllà de la barcelonitat del lector o del públic francòfon a qui inicialment anava destinat. No es tracta tant d'un ruta literària física pels carrers i els espais barcelonins, sinó més aviat d'una invitació a llegir i a reflexionar sobre els processos socials, polítics, econòmics o identitaris que han viscut recentment la ciutat, el país i el món sencer.

Eudald Tomasa

Com el gaèlic

-Per què volem ser independents?–, ens demanàvem un molt bon amic i jo en un sopar prenatalenc. –Sobretot, per preservar la llengua–, vam coincidir, –per donar-li aire per a futures generacions. Per disposar d'un sistema que ens permeti decidir, com fan les nacions normals, sobre la nostra identitat bàsica. I ens vam mirar, sorneguers i tristos, perquè això ja ho comentàvem quan anàvem a la universitat, fa més de trenta anys. També estàvem d'acord en un altre fet: la desorientació en el món independentista

Erques Torres

ha estat tan gran que ha oblidat bàsics essencials. Sobretot per part del partit que va forçar aquella declaració d'independència que es va quedar en paper mullat, en una frase encesa i llançada al vent, i convertida en cendra al mateix moment. Després s'ha pagat amb presó, l'article 155 i la continuada pèrdua de llençols de Catalunya (a cada pas fet sense estratègia, en perdem un munt!). Després del fracàs de l'1 d'octubre –perquè no poden negar que ERC ho assimila com un fracàs–, calia eixamplar la base, en comptes d'enfortir la base. Calia acordar amb Madrid un procés pactat per fer un referèndum –que no valia el que havíem fet?–, i a Madrid encara riuen. Calia guanyar les eleccions autonòmiques, i van reeixir a governar el corral de l'autonomia, cosa que continuen fent en solitari, sustentats pels que van aprovar el 155 (el meu amic ho afirmava sense riure). Calia fer tot allò que el senyor Junqueras dictaminés, des de la presó i després des de fora, sense tenir en compte el seu evident procés d'embogiment messiànic, accentuat després del pas per la presó. I la llengua? Primer siguem independents i després ja ho resoldrem, va dir el gras predicador en una de les seves arengues. Però què passa quan només una quarta part dels joves parla habitualment en català? Doncs que la llengua és a un pas de deixar d'existir. Es dona la paradoxa que de la mateixa manera que el català és a punt de ser reconegut com a llengua oficial pels països de la UE, la llengua es troba en aquesta situació que exigeix accions peremptòries si no volem que sigui una llengua oficial que, com el gaèlic, ja no fa servir ningú.

EL CUL DEL POU

EL JOC DE LES CADIRES

Una empresa aposta
per l'*speed dating* a
Manresa

El paper de Manresa com a ciutat d'acollida i intercanvi multicultural creix a passos de gegant i obre de bat a bat la porta de l'escultura de Ramon Oms a la plaça de Fius i Palà. De cara al 2024, serem Capital de la Sardana i Ciutat Europea de l'Esport. A veure si, a banda de ser bons amfitrions i, com en la cita olímpica, fem amics per sempre, entre una cosa i l'altra acaparem algun recurs bitllo-bitllo o en espècies que faci servei en el futur de la ciutat.

Ara que, per fomentar l'amistat o alguna cosa més, la millor idea l'ha tingut l'empresa Lovefy que, sense motivacions culturals ni esportives de fons, ha organitzat al Voilà! una trobada entre desconeguts que tindran només set minuts per conèixer-se i, com diu el film, establir el principi d'una gran amistat. Es tracta d'una iniciativa de l'anomenat *speed dating* que aposta pels aparellaments a tota velocitat, una opció que rep amb els braços oberts els més desinhibits i fomenta l'intercanvi de tot tipus d'ideologies, religions, tendències, estils i gèneres.

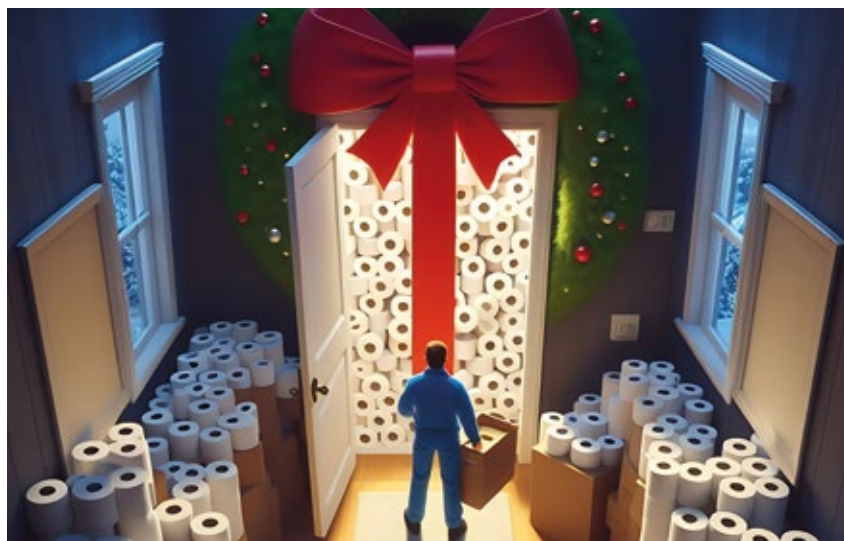
Un any més que se'ns acaba.
Ves, qui ho havia de dir
que seríem on som ara
tant a fora com aquí?
Per més que costi d'entendre'ns,
el blat que tenim al sac,
que sant Jordi bé ens el guardi
dels queixals i urpes del drac!
L'any és nou, vells els problemes.
On anirem a parar?
Tot fugint de la misèria
ens ve gent de mar enllà.
La sequera ens amenaça.
El planeta està malalt
i l'estupidesa humana
amb la guerra sembla el mal.
Per viure una vida nova
si volem viure un any nou
ens convé llançar les armes,
fruit de l'odi. Diguem prou!

Tal com fem cantant nadales
que no hi pot faltar el Fum-fum,
permeteu-me, amics, que acabi
com ja va essent un costum
amb els versos que ens regala
aquests dies, un any més,
un tal Joan Vilamala,
un veí del riu Calders.

NADALA 2023

El sol, l'astre del dia,
al solstici ens convida.
La llum xau-xau s'allarga.
La fosca va minvant.
En un humil pessebre,
encara a Palestina,
dia i nit, a la cova,
se sent plorar l'Infant
que clama el dret de viure
una vida més digna,
sense terror, ni bombes,
ni odi al seu voltant.
Com mai, adolorida,
la nostra mare terra,
a l'Iran, a Ucraïna,
al Iemen, al Sudan...
acull dins del seu ventre
els morts de tanta guerra,
el llast de la discòrdia
i del rancor. Fins quan?
Nadal, crit d'esperança
que clama els drets humans,
és compromís de pau.
És allargar les mans.

Regals nadalencs

«**Q**uè és Nadal per a tu? Per a mi Nadal, Reis i aquestes maleïdes festes són tots els contenidors –independentment del tipus– plens de caixes de cartró i bosses que també cobreixen els metres de carrer adjacents. És l'excés, és el putó festival del consumisme justificat en el «regala a qui més estimes». D'acord, t'ho compro, mai més ben dit. La pregunta és què i quant regalem? En el millor dels casos la persona receptora ja ens ha fet un espòiler del que vol o creu que necessita, tot i que mai no és res essencial. Però en moltes ocasions obsequiem el que ens sembla. Si és una experiència, és perfecte perquè tant si fracassem com si encertem, no hi ha cap drama. Però si el present és material la cosa es complica. Semblem el putó Tió amb diarrea. Ufff... La meua amiga Francesca té el pis ple de trastos encolomats que no gosa reciclar, ja sigui al mercat de segona mà o obsequiant-los a algú altre. Sí, té síndrome de Diògenes de regals. Mira que li dic: tens armaris plens de roba que no t'has posat mai. Per què no la deixes al contenidor de Roba Amiga? –Oh, quin greu em sabria per qui m'ho va regalar!...–Que els bombin! S'ho podrien haver estalviat i tots, exceptuant els agents involucrats en la fabricació i venda de la peça, hi hauríem sortit guanyant, especialment el planeta. Després hi ha gent com el Pepito, que juraria que sollicita presents només per ampliar el comptador del seu perfil de Wallapop. És el mag de l'especulació nadalenca! La persona que necessita alguna cosa i s'ho pot permetre ja s'ho compra ella mateixa. No espera ves a saber quants mesos que arribi Nadal, ja que aleshores no seria quelcom imprescindible, i d'aquestes n'hi ha ben poques. Hem de regalar coses imprescindibles, necessàries, essencials, com la compra mensual, el pagament d'una factura, una mensualitat del lloguer o coses que en aquestes dates encara tenen més valor que mai... Marrec, porta'm un dels meus obsequis de Reis que he fet salat!»

Vaig embotir les últimes unitats a dins de l'habitació, vaig agafar-ne una i em vaig dirigir al lavabo, on el client seguia desenvolupant la seva tesi assegut a la tassa amb els pantalons fins als turmells. Li vaig entregar el rotlle de paper higiènic i anava a marxar sense ni tant sols dir-li adeu. Però l'home em va dir que esperés, que em mereixia una «bona propina». I com que en aquell moment ja s'estava fregant, em va fer treure-li la cartera de la butxaca dels texans i em va donar permís per quedar-me tots els diners en efectiu que hi trobés. Van ser els 8 cèntims més mal guanyats que recordo. No vaig tardar a deixar aquella feina de repartidor de supermercat. El salari només es podia compensar si treies profit de les anècdotes que vivies, però en el meu cas em semblaven una merda.

PERE MORERA, VOLTA EL MÓN I TORNA AL BORN

No sempre ha gastat aquesta barba d'aires bíblics, però de pèl mai n'hi ha faltat: Pere Morera Santamaria (1962), l'home que va créixer al Born de Manresa, sempre amb ganes de viure la vida. Talment el comte Arnau: ser només dels seus passos i dels seus braços! Què, si no, explica la velocitat a enllestir els estudis –embarrancats a segon de BUP al Peguera– i el comiat de l'escoltisme al Cardenal Lluç per marxar de casa tot just complerts els divuit anys, en un primer assaig de família pròpia? Paral·lelament, la pulsio artística batejava des de les classes de dibuix amb l'Esparbé i les de ceràmica amb Gabriel Garriga. «Volia ser ceramista, encara més després d'una estada al Miracle, fent ceràmica amb els monjos». El desencís li arribà a l'Escola d'Arts i Oficis, aleshores que no passaven de fer càntirs. Només el seu caràcter inquiet el durà a conèixer el grup d'en Paulí, «amb Maria Picañol, Gelabert i tota la seva colla. Vaig descobrir l'alta temperatura, la ceràmica japonesa, la capacitat d'experimentar». La vocació era innegable i com que la botiga de plats i olles familiar no l'apassionava –aquell Caribú on hi havia de tot i bo per parar una llar– el Pere obté la titulació oficial de la Llotja i se'n va a València, per repetir voluntàriament i excepcionalment els estudis al costat d'Enric Mestres. En acabat, torna i munta el seu propi taller, amb un espai més industrial i mecanitzat, però amb temps i eines per al seu vessant més creatiu. «I això que per ser exactes, gairebé no m'he mogut mai de Manresa. Però aquell Born de la infantesa, amb els avis vi-

vint sobre la botiga, i nosaltres –som quatre germans!– en un pis de l'escala del doctor Selga, allò ho vaig tallar aviat». El cas és que la ceràmica no acaba de rutllar i amb 32 anys, en una crisi vital, tanca el taller i s'apunta a fer de mestre d'integració a l'equip d'obres de l'associació Can Ensenya, de Barcelona. Treballa portant nanos per tota la Catalunya central, apedaçant els edificis d'aquella Obra Sindical del Hogar que havia revertit a l'empresa pública Adigsa, de la Generalitat. Després, la crisi del totxo, el reconduirà cap a la direcció d'obres, per acabar aterrant sis anys a Construccions Vidal. «Vam aguantar l'estrebada de 2008... però no vam passar del 2011». Cal dir que es va saber reconvertir? Tenia vora cinquanta anys i amb un germà es van embolicar a reduir, especialitzar i relançar la botiga de tota la vida. «Però anàvem justos, i els dos sous no sortien...», de manera que es queda ell tot sol el Caribú accentuant l'especialització –«de fet ara mateix som Ganiveteria 1941- El Caribú». Molts ganivets, és clar, i el taller d'esmolador, i les pedres i eines per a particulars... «Fet i fet, he acabat per tornar al Born, i n'estic content!». El Pere, que és un home de passions, celebra els seixanta anys complerts i només rondina de les seves cames, però es concentra en el seu lema, que és el de gaudir de la vida. I a fe que ho ha fet: li agrada la muntanya, i també el submarinisme –«allà hi vaig conèixer la meua companya, l'Àngels»– i també cuinar i menjar, que per això la seva àvia era la filla cal Perdiu. Tot això i esmolador ganivets, que ho fa i –diuen– ho fa molt bé.

PREMI AL MANRESÀ MÉS INNOCENT

La direcció del **Pou** ha anunciat per a l'any vinent la incorporació d'un guardó nou a la cartellera dels premis Oleguer Bisbal. A més a més del reconeixement al manresà més manresà, els lectors de la revista tindran la possibilitat d'escollir el manresà més innocent entre les candidatures proposades. Prèviament, els aspirants hauran d'haver superat un test en què mostrin estar d'acord amb les afirmacions següents: La Llum resplendent del miracle venia de Montserrat (*quan tothom sap que venia de la companyia Anònima Manresana d'Electricitat*); N'hi ha prou amb donar quaranta voltes per poder aparcar a Manresa (*potser si són de campana, podràs aparcar el cotxe al taller del planxista*); sant Ignasi va treure la gallina del Pou (*l'únic que se sap que va treure són uns ratpenats de la balma*); i Allò que la revista **El Pou de la gallina** publica sempre és veritat (*qui això sosté és que no es llegeix els anuncis*).

BUGADA AL POU

A SEU AMB BARRET NADALENC

Aquestes festes, al marge de la pista de gel patrocinada pels comerciants, que, val a dir-ho, en temps de sequera extrema no sé pas si és gaire sostenible, Manresa no s'ha llançat a la competició entre ciutats com Vigo o Badalona per il·luminar la ciutat amb milions de leds. Això sí, aquest any, com testimonia l'aportació d'una lectora en forma de fotografia, sí que s'ha decorat –força discretament– el capdamunt del campanar de la Seu. La intenció ja s'agraeix, però, posats a fer, la il·luminació podria ser una mica més generosa, sobretot tenint en compte l'increment de la dotació a 100.000 euros per posar llums de Nadal a més carrers.

EL GALLINER ÉS NOTÍCIA

Un lector curiós em fa va avinent que en l'edició d'*El Punt Avui* del 23 de desembre, es parla, alhora, de dues persones manresanes. Totes dues, a més, membres d'El Galliner: Joan Morros, amb motiu de la celebració de l'aniversari de l'entitat, i Àngels Serentill, que hi apareix en qualitat de presidenta de la Federació de Pessebres Vivents de Catalunya. Com a curiositat, us puc dir que El Galliner té tres presidents més membres de l'entitat: Joan Orriols, de Manresa de Festa, Sílvia Sanfeliu, d'Òmnium Bages-Moianès, i Jesús Casasampera, de l'associació Creadors. És ben bé que el teixit associatiu redobla i triplica cares per mantenir vives iniciatives, festes, mogudes i tradicions diverses.

LA SANFELIU AL PESSEBRE

Precisament una de les forces vives d'El Galliner, la flamant presidenta d'Òmnium Bages-Moianès, Sílvia Sanfeliu, dramaturga i directora teatral, va encarnar la figura de Maria en l'escena de l'Anunciació del Pessebre del Pont Llarg, que presideix l'Àngels Serentill, com testimonia la imatge que reproduïm. Una constatació més

M. ÀNGELS SERENTILL. PRES. FEDERACIÓ PESSEBRES VIVENTS "Ningú mira el pessebre com un fet religiós"

- Al país hi ha devers 50 pessebres vivents federats
- Ser pessebrista és un acte de voluntariat

M. Àngels Serentill al Pont Llarg de Manresa. G. DE RANOT

ANTÒNIA CASTELLÓ - MANRESA
Maria Àngels Serentill Arbeto coordina la seva ta-

EL PUNT Els satèl·lits i els planetes a

El detall de Maria i Sant Josep al 23 de desembre d'aquest, en la primera festa del galliner, a Manresa. EL GALLINER

JORDI BORDAS
Els dibuixos caricatures aquest article basatament, però de

de la multiplicació dels esforços de moltes persones que, quan arriben les festes, aquí i allà, fan tots els papers de l'auca.

FONTDEVILA I PLANS TORNEN A BRINDAR

I sense deixar l'òrbita d'El Galliner i el seu aniversari, la casualitat va voler que la festa de l'entitat d'aquest any fes coincidir Ramon Fontdevila, l'any 1996 regidor de Cultura de la ciutat, i Ton Plans, *el famosíssim Pep Marquès* i ànima de la sala El Sielu durant anys. Un amic de la revista els va fer una foto brindant, que, comparada amb la instantània del 1996 projectada en aquella festa, demostra el pas de 28 anys des de la primera festa d'aniversari de l'entitat promotora i dinamitzadora dels espectacles escènics de la ciutat.

ELS PASTORETS DE FOLCH I BIRRES

Com que hi ha gustos i gent per a tot, m'informen que, el 23 de desembre, a una colla de gent vinculada al barri vell els va semblar oportú organitzar un activitat nadalenca amb certa originalitat: un cercatasques amb escenes de Pastorets *modernitzades*. Es veu que no és el primer any que ho fan i s'han buscat un nom que fa la cosa. el grup es diu Folch i Birres. i la veritat és que fan uns pastorets itinerants ben divertits. La foto que m'han fet arribar és feta a la plaça Clavé.

TEDI NO TÉ CLAR ON ÉS

Uns altres amb els papers una mica molls són els responsables de la cadena alemanya d'articles de papereria, bricolatge, cuina i decoració Tedi, que acaba d'obrir portes al primer tram de Passeig, a les antigues galeries a tocar de l'església de Crist Rei. A la porta, amb retolació totalment en castellà, hi figura una adreça plena de creativitat (av. St. Pere III, 39). Ni el Passeig és una avinguda ni el rei Pere III va esdevenir sant, si no m'erro. No ve d'un pam. El primer que introdueixi al Google Maps l'adreça, ja s'adonarà que la cosa no té ni cap ni peus.

TRADUCCIONS PERILLOSES

Una lectora observadora em passa la fotografia de l'oficina de Cajamar del carrer d'Àngel Guimerà, que llueix aquest cartell promocional, amb un eslògan final ben estrambòtic, fruit d'una traducció forçada del castellà. Ras i curt, per traduir el col·loquial «te vienes?» hi engalten un «te'n vens?» i es queden tan amples.

ÉS UN PESSEBRE TAN REALISTA,
QUE SEMBLA QUE SIGUEM ALLÀ.

ARA MATEIX, PERQUÈ SEMBLI
QUE SOM ALLÀ HO HAURÍEM
D'ENSORRAR TOT.

67^A INNOCENTADA DE MANRESA

AGRUPACIÓ
CULTURAL
DEL BAGES

SOBRIERROKA

13

2n 1a ARLET

2n 2a FERNANDO G.
LOLI

1r 1a PAQUITA M.
ROSITA M.

1r 2a

BXS AGUSTÍ P.
ROC S.

IDEA I ARGUMENT ORIGINAL

CARLES CLARET VILASECA

DIRECCIÓ

JORDI GENER SOTO

DIRECCIÓ COREOGRÀFICA

ARIADNA GUITART PUJOL

ORGANITZA:

AGRUPACIÓ
CULTURAL
DEL BAGES

AMB EL PATROCINI DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació
Barcelona

Ajuntament
de Manresa

SEGUEIX-NOS A:

Divendres i dissabtes 19, 20, 26 i 27 de gener, a les 20:30 h.
Diumenge 21 i 28 de gener, a les 18 h.

LLOC Teatre Conservatori de Manresa

PREU A partir de 13 €

COMPRA D'ENTRADES www.kursaal.cat i a les taquilles

De primer, **CONFIANÇA**

Ets exigent com a consumidor/a? Nosaltres també!

Per això, des de l'Ajuntament de Manresa, hem impulsat un nou segell de qualitat sanitària. Un distintiu per identificar aquells establiments de restauració que destaquen per les seves bones pràctiques en seguretat alimentària.

Una nova marca que vol respondre a aquells establiments que volen situar-se al més alt nivell dins el seu sector.

Busques qualitat, busques confiança, busques seguretat? Troba-la als comerços amb el distintiu QS.

Més info

Organitzen

Donen suport

